هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

49

ساڵی/ 2008 – بەرگی چل و نۆ

چاپی یەکەم/ ساڵی 2008

پێرست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی دەستپێك خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/9/8 ل5

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (1) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/9/10 ل23

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (2) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/9/15 ل39

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (3) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/9/17 ل77

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (4) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/9/22 ل121

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (5) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/9/23 ل179

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (6) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/10/15 ل233

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (7) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/10/20 ل265

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (8) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2007/10/27 ل317

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (9) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/10/28 ل369

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (10) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە 2008/10/29 ل455

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (11) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە 2008/11/3 ل505

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژمارە (12) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە 2008/11/4 ل555

پرۆتۆكۆلی دانیشتنی (11)

دوو شەممە رێكەوتی 2008/11/3

كاتژمێر (10،30)ی سەر لە بەیانی رۆژی دوو شەممە رێكەوتی 2008/11/3 ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق بە سەرۆكایەتی بەڕێز عدنان رشاد مفتی سەرۆكی ئەنجومەن و, بە ئامادەبوونی بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.كمال كەركووكی) جێگری سەرۆك و, بەڕێز عونی كمال بزاز سكرتێری ئەنجومەن بەوەكالەت, دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی دووەم, ساڵی (2008)ی خۆی بەست.

بەرنامەی كار:

بەپێی حوكمی بڕگە (1) لە مادده (20) لە پەیڕەوی ناوخۆی ژمارە (1)ی هەموار كراوی ساڵی 1992ی ئەنجومەنی نیشتمانیی كوردستانی عێراق، دەستەی سەرۆكایەتی ئەنجومەن بڕیاریدرا بەرنامەی كاری دانیشتنی ژمارە (11)ی خولی دووەمی هەڵبژاردن لە كاتژمێر (10,30) ی پێشنیوەڕۆی رۆژی دوو شەممە رێكەوتی 2008/11/3دا بەم شێوەیە بێت:

1- خوێندنەوەی یەكەمی پڕۆژەی یاسای پەسەندكردنی دەستوری هەرێمی كوردستان - ئێراق كە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتیمانی كوردستانەوە پێشكەش كراوە.

2- خوێندنەوەی یەكەمی پڕۆژەی یاسایی هەمواركردنی یەكەمی یاسای ژمارە (17)ی ساڵی 2006، یاسای یەكێتی پەرلەمانتارانی كوردستان كە لەلایەن ژمارە یاسایی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتیمانی كوردستانەوە پێشكەش كراوە.

3- خوێندنەوەی یەكەمی پڕۆەی یاسای ماف بەدەست هێنانی زانیاری كەلەلایەن ژمارە یاسایی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتیمانی كوردستانەوە پێشكەش كراوە.

4- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو گفتوگۆكردنی پڕۆژەی هەمواركردنی یاسای باری كەسی ژمارە (188)ی ساڵی 1959 كە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشكەش كراوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان.

بەناوی گەلی كوردستان دانیشتنەكەمان دەكەینەوە، بەرنامەی كار:

1- خوێندنەوەی یەكەمی پڕۆژەی یاسای پەسەندكردنی دەستوری هەرێمی كوردستان - ئێراق كە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتیمانی كوردستانەوە پێشكەش كراوە.

2- خوێندنەوەی یەكەمی پڕۆژەی یاسایی هەمواركردنی یەكەمی یاسای ژمارە (17)ی ساڵی 2006، یاسای یەكێتی پەرلەمانتارانی كوردستان كە لەلایەن ژمارە یاسایی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتیمانی كوردستانەوە پێشكەش كراوە.

3- خوێندنەوەی یەکەمی پرۆەی یاسای ماف بەدەست هێنانی زانیاری کەلەلایەن ژمارە یاسایی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتیمانی کوردستانەوە پێشکەش کراوە.

4- بەردەوام بوون لەسەر خستنەڕوو گفتوگۆکردنی پرۆژەی هەمووارکردنی یاسای باری کەسی ژمارە (188)ی ساڵی 1959 کە لەلایەن ئەنجومەنی وەزیرانەوە پێشکەش کراوە.

داوا لەلیژنەی یاسایی دەکەم بۆ خاڵی یەکەم و دووەم وسێهەم بێن دابنیشن لەشوێنی خۆیان، هەر ئێستایش لیژنەکانی تر کە پەیوەندیان هەیە بەخاڵی چوارەم وەکو رۆژی پێشوو بێن لەشوێنی خۆیان دابنیشن، جارێکی تر بەخێرهاتنی میوانە بەڕێزەکان دەکەین کە لەگەڵمان بەشدارن، هەروەها کاک سعد وەزیری هەرێم بۆ کاروباری پەرلەمان، بەخێربێن سەرچاو.

خاڵی یەکەم لەبەرنامەی کار:

خوێندنەوەی یەکەمی پرۆژەی یاسای پەسەندکردنی دەستوری هەرێمی کوردستانی ئێراق کە لەلایەن ژمارە یاسایی ئەندامانی ئەنجومەنی نیشتیمانی کوردستان پێشکەش کراوە، ئەو پرۆژەیە لەلایەن ئەندامانی پەرلەمان، کاک عمر عبدالرحمن، کاک کریم بحری، خاتوو کوێستان محمد عبداللە، کاک عادل محمد امین، کاک ناصح غفور، کاک سالم محمد علی، کاک د. دلێر شاوێس، کاک عونی بەزاز، کاک شێروان حەیدەری، کاک خلیل ابراهیم محمد، کاک عبدالکریم هەمەوەند، کاک طارق جامباز، پێشکەش کراوە، لەبەر گرنگی پرۆژەکە پێم وایە بەکوردییەکەی بیخوێنینەوە، زۆریش نیە، دوایی ئاراستەی لایەنی پەیوەندی داری دەکەین، د. رۆژان فەرموو.

بەڕێز د. رۆژان عبدالقادر دزەیی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕێزان ئەندامانی پەرلەمان.

پرۆژەی یاسای پەسەندکردنی دەستوری هەرێمی کوردستان - ئێراق، یاسای ژمارە () ساڵی 2008، یاسای پەسەندکردنی دەستوری هەرێمی کوردستان.

بەشی یەکەم

پێناسەکان

مادەی یەکەم: مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ کاری ئەم یاسایە.

1- هەرێم، هەرێمی کوردستان – ئێراق.

2- ئەنجومەن، ئەنجومەنی نیشتیمانی کوردستان – ئێراق.

3- پرۆژە، پرۆژەی دەستوری هەرێمی کوردستان کە لە 2007/11/17، بەپێ بریاری ژمارە 26 لەلایەن ئەنجومنەوە پەسەندکراوە.

4- لیژنە، لیژنەی تایبەتمەند کە بەبریاری ئەنجومەن لە 2005/9/8، راستپێراوە بۆ بەدواداچوونەوەی پرۆژەی دەستوری هەرێمی کوردستان.

هەرێمی کوردستان - عێراق
ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان - عێراق

پرۆتۆکۆڵەکان

٥٠

ساڵی/ ٢٠٠٨ — بەرگی پەنجا

چاپی یەکەم/ ساڵی ٢٠٠٩

پێڕیست

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (١٣) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠٠٨/١١/٥ ل٥

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (١٤) خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە ٢٠٠٨/١١/٦ ل٣٢

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (١٥) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠٠٨/١١/١٢ ل٥٩

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (١٦) خولی دووەمی هەڵبژاردن – پێنج شەممە ٢٠٠٨/١١/١٣ ل١١٩

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (١٧) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠٠٨/١١/١٧ ل١٨١

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (١٨) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠٠٨/١١/٢٤ ل٢٢٧

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (١٩) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠٠٨/١١/٢٦ ل٣٠٢

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (٢٠) خولی دووەمی هەڵبژاردن – دوو شەممە ٢٠٠٨/١٢/١ ل٣٦١

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (٢١) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠٠٧/١٢/٢ ل٤١٥

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (٢٢) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠٠٨/١٢/٣ ل٤٨١

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (٢٣) خولی دووەمی هەڵبژاردن – چوار شەممە ٢٠٠٨/١٢/٤ ل٥٢٣

پرۆتۆکۆلی دانیشتنی ژماره (٢٤) خولی دووەمی هەڵبژاردن – سێ شەممە ٢٠٠٨/١٢/٣٠ ٥٦١

وەرگیرا، کە لەو دە هەزار کەسە، ئەگەر کەسانێك لە کۆلیژە ئەهلیەکان وەربگیرێن و کچ و کوڕی شەهید بن حکومـەت هاوکاریـان بکـاتن، ئێمـە بـە سوپاسـەوە جـەنابی سـەرۆکی ئەنجومـەنی وەزیـران و جێگرەکـەی پشتگیریان لێ کردو ئامادەیی خۆیان نیشاندا، کە کچ و کوڕی شەهید لەو دە هەزار کەسەی کە وەرنەگیراون، ئەگەر لە کۆلیژە ئەهلیەکان وەرگیران حکومەت هاوکاریان بکات، بۆ ئەوەی بتوانن ئـەو پـارەی کـە پێویـستە بۆ بەردەوام بوون لە خوێندن بیدەن، ئەو خوێندکارو قوتابیانـەی کـە لـە کۆلیـژەکانی عێـراق وەردەگیرێـن، ئەوانیش حکومەت هاوکاریان دەکات، چونکە زۆریان مومکینە کـەم دەرامـەت بـن، نـەتوانن ژیانیـان بەسـەر ببەن لە جێگایەك وەکو بەغدا، یان بەسرە، یان هەر شوێنێك بێتن، ئـەوانیش حکومـەت هاوکاریـان دەکات، دیسان لـەو بەینـەدا کـە ژمارەیـەك رەنگـە ئـاڵوگۆڕ بکرێـت لـە کۆلیـژەکان، یـەکێك لـە کۆلیـژی هەندەسـە وەرگیراوە مەعەدەلەکەی زۆرە (٩٦)ە یان (٩٥،٥) دەچێتە کۆلیژێکی تر لە ئەهلیدا بۆشاییەك پەیـدا دەبێـت، ئەمە وەزارەتی خوێندنی باڵا لە حاڵەتی فەردیدا ئەو ئاڵوگۆڕە لە کولیەکاندا بۆ پڕ کردنەوەی بۆشـاییەکان، ئەمەش دەکاتن، پێمان وایە بەو بەرنامەی کە دانرا ئەوە تا حەدێکی زۆر ئەو مەسەلەیە چارەسەر دەکرێـت و ژمارەیـەکی زۆر لەوانـەی کـە ناویـان دەرنـەچووە جێگایـان بـۆ دەکرێتـەوە، یـاخود لـە کوردسـتان، لـە زانکۆیەکانی کوردستان، یان لە زانکۆیـەکانی ئـەهلی، کۆلیـژەکانی ئـەهلی، یـان لـە شـوێنەکانی تـری عێـراق، مەسەلەی دووەم، مەسـەلەی گرێبەسـتە، ئێمـە نامەیـەکمان بـۆ سـەرۆکایەتی ئەنجومـەنی وەزیـران نووسـی، بۆمـان شـی کـردەوە کـە لایـەنی یاسـاییەکەی هەڵەیـەکی تێدایـە، یاسـای سـاڵی ١٩٧٠ کـە نووسـیوویەتی دادەمەزرێن، ئەوانیش ئەمرۆ نامەکەیان باس کردو بـە هەنـدیان وەرگرت، بڕیـارە رۆژی یـەك شـەممە لـە کۆبوونـەوەی ئەنجومـەنی وەزیـران باسـی بکـەن و ئاگادارمـان بکەنـەوە، بـە هـەر حـاڵ یـەعنی بـە پەرۆشـە سەرۆکی حکومەت و جێگرەکەی بۆ چارەسەر کردنی ئـەو مەسـەلانە، ئێمـە سوپاسـی هاوکاریمـان کـردن کـە لەگەڵ پەرلەماندا هاوکارن بۆ چارەسەر کردنی ئەو کێشەیە.

خاڵی دووەم لـە بەرنامـەی کارمـان/ گفتوگـۆ کردنـی پـرۆژەی یاسـای پەسـند کردنـی دەسـتووری هـەرێمی کوردستانە، کە لەلایەن ژمارەی یاسایی ئەندامانی پەرلەمانەوە پێشکەش کراوە.

داوا لە ئەندامانی لیژنەی یاسایی دەکەم بـێن لـە شـوێنی خـۆیان دابنیـشن، بـۆ گفتوگـۆ کـردن لەسـەر خـاڵی دووەم، فەرموون، ئەم پرۆژەیە لە لایـەن ئەنـدامانی پەرلـەمان کـاك عمـر عبـدالرحمن، کـاك کـەریم بحـری، خاتوو کوێستان محمد، کاك عادل محمد، کاك دکتۆر ناصح، کاك سالم محمد علی، کاك دکتۆر دلێـر شـاوێس، کاك عەونی بەزاز، کاك شێروان حەیـدەری، کـاك خـەلیل ئیـبراهیم، کـاك عبـدالکریم هەمـاوەنـد، کـاك تـارق جامباز، لە لایەن ئەم برا بەرێزانەوە پێشکەش کراوەو خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوە، داوامان لـە لیژنـەی یاسایی کرد کە راپۆرت پێشکەش بکات، ئێستاکە داوا دەکەم مـاددە بـە مـاددە ئەسـڵی ماددەکـە لـە پرۆژەکـە بخوێنێتەوە، راپۆرتەکەش بخوێنێتەوە لەدواییدا، فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پرۆژەی یاسای پەسند کردنی دەستووری هەرێمی کوردستان

یاسای ژمارە ( ) ساڵی ٢٠٠٨

یاسای پەسند کردنی دەستووری هەرێمی کوردستان

بەشی یەکەم

پێناسەکان

ماددەی یەکەم: مەبەست لەو دەستەواژانەی خوارەوە ماناکانی بەرامبەریانە بۆ کاری ئەم یاسایە:

یەکەم/ هەرێم: هەرێمی کوردستان - عێراق.

دووەم/ ئەنجومەن: ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان – عێراق.

سێیەم/ پرۆژە: پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان کە لە ٢٠٠٢/١١/١٧ بەپێی بڕیاری ژمارە (٢٦) لە لایەن ئەنجومەنەوە پەسند کراوە.

چوارەم/ لیژنە: لیژنەی تایبەتمەند کە بە بڕیاری ئەنجومەن لە ٢٠٠٥/٩/٨ ڕاسپێدراوە بۆ بەدواچوونەوەی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مشروع قانون اقرار دستور اقليم كوردستان

الفصل الاول

التعاريف

المادة الاولى: يقصد بالمصطلحات الاتية المعاني المبينة ازائها لاغراض هذا القانون:

اولاً: الاقليم: اقليم كوردستان – العراق.

ثانياً: المجلس: المجلس الوطني لكوردستان – العراق.

ثالثا: المشروع: مشروع دستور اقليم كوردستان الذي تم تبنيه في ٢٠٠٢/١١/٧ من قبل المجلس بموجب قراره المرقم (٢٦).

رابعاً: اللجنة: اللجنة المختصة والمكلفة باعادة النظر في المشروع المشكلة بقرار المجلس المؤرخ ٢٠٠٥/٩/٨.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕەئی لیژنەی یاسایی.

سەبارەت بە ماددەی یەکەمی پرۆژەکە بەم شێوەیە:

لیژنەی یاسایی لە رۆژی (٢٠٠٨/١١/٢٥) رێکەوتی (٤/سەرماوەز/ ٢٧٠٨) کوردی کۆبۆوە بۆ تاوتوێ کردنی پرۆژەی یاسای پەسند کردنی دەستووری هەرێمی کوردستان، دوای ئەوەی لەدانیشتنێکی ئاسایی پەرلەمانی ژمارە (١١) لە (٢٠٠٨/١١/٣) پرۆژەکە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کرا، دواتر رەوانەی لیژنەکەمان کراوەو دوای گفتوگۆو راگۆڕینەوە لەسەری، لیژنەی یاسایی پشتگیری لە پرۆژەی یاساکە دەکاتو راپۆرتەکەشی بەم راسپاردەو پێشنیارانە سەبارەت بە پرۆژەکە دەخاتەڕوو بەم شێوەی خوارەوە:-

١- لیژنە لە رووی رواڵەتیەوە، پێشنیازی هەڵوەشاندنەوەی ئەو دەروازە بەندییە دەکات، کە لە پرۆژەی ئەم یاسایەدا هاتووە بەشێوەیەك کە تەنها زنجیرەی ماددەکانی بگرێتەخۆ.

٢- (ماددەی یەکەم)، لیژنە پێشنیاز دەکات هەردوو برگەی سێیەم و چوارەمی ماددەکە هەموار بکرێ و بەم شێوەیەی خوارەوەی لێ بێت:

سێیەم/ پرۆژە: پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان.

چوارەم/ لیژنە: لیژنەی تایبەتمەندی چاوپێخشاندنەوە بە پرۆژەی دەستوور کە بە بڕیاری ئەنجومەن ژمارە (٥) لەرۆژی (٢٠٠٥/٩/٨) پێکهێنراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

یەعنی فەرقەکە چیە؟

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فەرقەکە ئەوەیە لە پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان ئاماژە بە بڕیاری ئەنجومەن کراوە، کە بە بڕیاری ئەنجومەن کە کاتی خۆی ساڵی ٢٠٠٢ پەسند کراوە، ئەوەمان وەلا ناوە، چونکە لە ماددەی دووەمدا هاتووە.

بەڵێ لە ماددەی سێیەمی پرۆژەکەدا هاتووە، بۆیە لێرەدا لابراوە، سەبارەت بە چوارەم بڕیاری ئەنجومەن لەبەر ئەوەی ژمارەی بڕیارەکەی تێدا نەهاتبوو، ژمارەی بڕیارەکەمان بۆ زیاد کردووە، فەرقەکە ئەوەندەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لەسەر ماددەی یەکەم لیژنەی یاسایی ئەو موفتەرەحەی کردووە، لەگەڵ واقیع دەگونجێت، کەس قسەی هەیە لەسەر ماددەی یەکەم؟ کاك رۆمیۆ فەرموو.

بەڕێز رۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لە رای لیژنەکە هیچ گۆڕانکاری نابینم لە فەقەرەی سێیەم، هەر وەکو خۆی نوسراوەتەوە، تەنها حەزفی تاریخی دامەزراندنی لیژنەکە، بەلام لە کوردیەکەی من نوسخەی کوردیم نییە، دەڵێت پرۆژەی یاسای پەسند کردن، لە سێیەم دەڵێت پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان، پێموایە ئەگەر ببێتە پرۆژەی یاسای دەستووری هەرێمی کوردستان سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

د.شکریە، فەرموو.

بەڕێز د.شکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من لە رووی مێژووییەوە دەڵێم، بۆچی یەك بخرێت فەقەرەی سێی و چوار، کە فەقەرەی سێیەم تاریخێکە، فەقەرەی چوارەمیش کە لیژنەکەیە لە مێژوویەکی تر دانراوە، هەردووکیشی پەسندە، لەبەر ئەوە وەکو خۆی بمێنێتەوە، رێزم بۆ لیژنەی یاسایش، هەر لە رووی مێژووییەوە ئەوە نابێت، ئێمە فەرامۆشی ئەو تاریخە بکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کریم، فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە پرسیارەکەی کاك ڕۆمیۆ، مەبەست لێرەدا پرۆژە، پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستانە، نەك پرۆژەی ئەم یاسایە، لێرەدا کە پێناسە کرا پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان پێناسە کرا لەم یاسایە، ئەوە یەك.

سەبارەت بە پرسیاری د.شکریە، لە ماددەی سێی ئەسلی پرۆژەکەدا بە روونی هاتووە، ئاماژەی بە ژمارەی بڕیاری پەرلەمان و رۆژی دەرچوونی بڕیارەکە کردووە، سەبارەت بەو لیژنەیە کراوە، سەبارەت بە پرۆژەی دەستوورەکە کە پەسند کراوەساڵی ٢٠٠٢ بە بوونی هاتووە، بۆیە لێرە دووبارەیە، پێمان باش بوو لە پێناسەدا نەبێت لە ماددەی دواتردا بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵاهی من قسەم نەدەکرد، بەڵام لەسەر ئەو وەڵامەی کاك کەریم بەحری، عادەتەن ئێمە هەموو جارێك دەڵێین پێناسە دەبێت هەموو شتەکانی تیا بێت، بۆیە پێناسەی دەکەین، بۆ ئەوەی لە ماددەکاندا جارێکی تر باسی نەکەینەوە بەدوورو درێژی، کەچی ئەمجارە بۆ پرۆژەی دەستوورەکە دەبینم بە پێچەوانەوەیە، دەڵێین با لە پێناسەکە لای ببەین قەیدی ناکات لە ماددەکەدا جێی کراوەتەوە، ئێمە دائیمەن لە هەموو تەعریفدا لە ماددەکەدا هاتووین، لە ماددەی یەکەمدا لە تەعریفەکاندا زۆرترین و چڕو پڕترین مەعلوتمان داوە لەسەری، بۆچی ئەمجارە بە شێوازێکی ترە، هەر حەز دەکەم روون کردنەوەیەك هەبێت، یان لە

تەعریفەکەدا بیهێڵنەوە لە ماددەی سێیەمدا لاببەن، وەکو هەموو جارێك، یان ئەوەتا ئەگەر تەعریفەش ئەوەندە گرنگ نییە، یان هەر هیچی تیا نەنووسین و تەواو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بە پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان لە زۆربەی زۆری ماددەکان، لەو پرۆژە یاسایەدا دووبارە بۆتەوە، کەواتە ناکرێت ئێمە لێرەدا پێناسەی بکەین، چونکە پێناسەمان کردووە، بەلاّم بەو دوورو درێژیەی کە ئاماژە بەوە بکەین کاتی خۆی پەرلەمانی کوردستان بە بڕیارێکی ژمارە (٢٢)ی لە ٢٠٠٢/١٠/٤ کە دەریکردووە ئاماژە بەوە بدەین، پێویست ناکات ئاماژەی پێ بکەین، تەنها ئەوەیە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

پێناسە بۆ ئەو شتەیە، کە لەناو پرۆژەکەدا هاتووە، ئەگەر پێناسەش نەکرا بێت ناوەکەی دەبێت بە کاملی بنووسرێت، مەسەلەن تۆ دەڵێیت هەرێم، ئەگەر هەرێم پێناسە نەکرا بێت، دەبێت بنووسی هەرێمی کوردستان - عێراق، ئەگەر مەسەلەن مەجلیسی وزەرا پێناسە نەکرا بێت، مەقصەدم مەجلیسی وزەرای کوردستان دەبێت ئاماژەی پێ بکەین، ئەمە لەبەر ئەوەی ئێستا ئەو یاسایە، یاسایەکی موەقەتیشە، ئەو پرۆژەیە، تەنیا بۆ ئەوەیە چۆنیەتی موعامەلە کردن و بەڕێوەبردنی دەنگدان بۆ پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان، ئەو دوو پێشنیارەی لیژنەی یاسایی لەگەڵ واقیعدا دەگونجێتن لەبردنی ئەو تاریخە، من دەیخوێنمەوە، بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگدان، چونکە شتێکی وا نەبوو، بە عەرەبیەکەی دەڵێت:

يقصد بالمصطلحات الاتية المعاني المبينة ازائها لاغراض هذا القانون:

اولاً: الاقليم: اقليم كوردستان — العراق.

ثانياً:المجلس: المجلس الوطني لكوردستان — العراق.

ثالثاً: المشروع: مشروع دستور اقليم كوردستان — العراق. (العراق) دةبيَت ئيزافة بكريَت.

رابعاً: اللجنة: اللجنة المختصة والمكلف باعادة النظر في المشروع المشكلة بقرار المجلس المؤرخ ٢٠٠٥/٩/٨.

کێ لەگەڵ ئەو ماددەیە بە موفتەرەحی لیژنەی یاسایی دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ یەك کەس لەگەڵدا نییە، بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا، ماددەی دووەم تکایە بیخوێنەوە.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشی دووەم

ڕێکارەکان

ماددەی دووەم: ئامانج لەم یاسایە دیار کردنی شێوەی بەرپا کردنی دەستوورێکی هەمیشەییە بۆ هەرێم بەپێی حوکمەکانی ماددەی (١١٧ – یەکەم و ماددەی ١٢٠) لە دەستووری عێراقی فیدراڵیدا.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الفصل الثاني

الاجراءات

المادة الثانية: يهدف هذا القانون الى تحديد طريقة اقامة دستور دائم للاقليم وفقاً لاحكام المادة ١١٧ – اولاً والمادة ١٢٠ من الدستور العراقي الاتحادي.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەر ئەوەی ئێمە جێ گۆڕکێمان بۆ ماددەکان کردووە، ماددەی سێمان کردووە بە ماددەی دوو لە پێشنیازی خۆماندا، بۆیە پێم باشە ئەسڵی ماددەی سێ بخوێندرێتەوە، چونکە دەبێت بە ماددەی دوو.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

موشکیلە نییە زۆر فەرق ناکاتن، ئەگەر ئەوەش بێتن وەکو خۆی بمێنێتەوە، هیچ هین ناکاتن، ئەوە مەبدەئێکە تۆ تەسبیتت کردووە، هیچ فەرقێکی وای نییە، باشە ماددەی سێیەم پێش بخەن، ماددەی سێیەم بخوێنەوە کە دەبێتە ماددەی دوو، بیخوێننەوە.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سێیەم: خولی یەکەمی هەڵبژاردنی ئەنجومەن لە هەرێمدا بە کۆمەڵەی دامەزرێنەر دادەنرێت، لەبەر ئەوەی سیستەمی فیدراڵی بە بڕیاری ژمارە (٢٢) لە ١٩٩٢/١٠/٤ بە بنەمای پەیوەندی نێوان هەرێم و عێراق داناوە، کە پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان بەپێی بڕیاری ژمارە (٢٦) لە ٢٠٠٢/١١/٧دا پەسند کردووە.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثالثة: يعد المجلس في الدورة الانتخابية الاولى الجمعية التأسيسية للاقليم قد اقر الفيدرالية اساساً لعلاقة الاقليم مع العراق بقراره المرقم (٢٢) في ١٩٩٢/١٠/٤ وتبنى مشروع دستور اقليم كوردستان بموجب قراره المرقم (٢٦) في ٢٠٠٢/١١/٧.

بەڕێز كريم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لیژنە پێشنیاز دەكات ماددەی سێیەم پێش بخرێتو جێگەی ماددەی دووەمی ئەسلی پرۆژەكە بگرێتەوەو دووبارە بەم شێوەیەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە، كە دەبێت بە ماددەی دووەم:

ماددەی دووەم: خولی یەكەمی هەڵبژاردنی ئەنجومەن لە هەرێمدا بە دەسەڵاتی دامەزرێنەر دادەنرێت، لەبەر ئەوەی سیستمی فیدراڵی بە بڕیاری ژمارە (٢٢) لە ١٩٩٢/١٠/٤ بە بنەمای پەیوەندی نێوان هەرێم و عێراق داناوە، هەروەها پرۆژەی دەستووری هەرێمی كوردستانیش بەپێی بڕیارێكی ژمارە (٣٦) لە ٢٠٠٢/١١/٧دا پەسند كردووە.

ئەوەی لێرەدا گۆڕانكاری لە داڕشتنەكەدا هاتووە، كۆمەڵەی دامەزرێنەر لە ماددەكەدا بووە بە دەسەڵاتی دامەزرێنەر، لەبەر ئەوەی هەر بە فعلیش وا بووە، ئەنجومەنی نیشتمانی لە خولی یەكەمیدا بەدەسەڵاتی دامەزرێنەر دادەنرێت لە هەرێم، هەموو ئەو دامودەزگایانەی كە دامەزران لە لایەن پەرلەمانی كوردستانەوە دامەزراون، بۆیە پەرلەمانی كوردستان لە خولی یەكەمیدا بە دەسەڵاتی دامەزرێنەر دادەنرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەو داواكارییەری لیژنەی یاسایی زۆر لە جێی خۆیەتی، لەبەر ئەوەی پاشی هەڵبژاردن پەرلەمان دەسەڵاتە، نەك جەمعیە، بۆیە ئەو داواكارییە ئەوەیە دەڵێت دەسەڵاتی دامەزراندنی هەرێمە بەو ئیعتیبارەی بڕیاری فیدراڵیەتی داوە، نازانم من هەر خۆم پرسیارێكم هەیە ناتوانی بڵێیت دەسەڵاتی تەشریعی دامەزرێنرێت لە دامەزراندن ئەوەی ئیزافە بكەین (يعد المجلس في الدورة الانتخابية الاولى السلطة التشريعية التأسيسية)، كەس قسەی هەیە لەسەر ئەو ماددەیە، ناوتان دەنووسم، كە قسە دەكەن پێشتر ناوی خۆتان بڵێن، لەبەر ئەوەی لە ئینصات هەندێك جار ناوەكان دەرناچن، فەرموو كاك محەمەد.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەكەم كە دەستوورەكە دەستوورێكی كاتی بێت، نەك هەمیشەیی كە هاتووە بە دەستوورێكی دائیمی، چونكە دەستووری كاتی دەتوانین بە ئاسانی تەعدیلاتی تیا بكەین، جگە لەوەی كە تاكو ئێستاكە كەركووك و ناوچە دابڕاوەكانی بەلایەكدا نەكەوتووە، دەبێت جارێكی دیكە ئێمە ئیستیفتا بكەین، چونكە دەستووری دائیمی دەبێت ریفراندۆمی بۆ بكەین، ئیستیفتا لەناو خەڵكدا بكەین، بۆیە من پێشنیار دەكەم كە ببێتە دەستوورێكی كاتی، نەك هەمیشەیی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پرسیارەکەم لە لیژنەی یاساییە، دەڵێت خولی هەڵبژاردنی ئەنجومەن پاش ئەو گۆڕینەی لیژنەی یاسایی کردوویەتی، بە رەئی من لە کۆتایی لە دێری ئاخیردا بنووسرێت، لەبەر ئەوەی سەرچاوەی یاسا دانانە، یەعنی ئەو پەرلەمانە کە دامەزرا، بوو بە سەرچاوەی یاسا دانان، ئەوە ناکرێت ئیزافە بکرێت بۆی، لە ئاخیری دێرەکە بە تەعدیلەکەی لیژنەی یاساییەوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خەلیل فەرموو.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەم مەوزوعی سوڵتەی تەئسیسی، یان جەمعیەی تەئسیسی، ئەمە لە فیقهی دەستووری باسی ئەمە دەکرێت چۆنیەتی ئامادە کردنی پرۆژەی دەستوور لە هەر وڵاتێك، کێ بەو کارە هەڵدەستێت؟ کێ ئەو مەسئوولیەتە تاریخیە گرنگە دەخاتە سەرشانی خۆی؟

دوو شت هەیە لێرە، عادەتەن سوڵتەی تەئسیسی، ئەو سوڵتەیە ئەوەی مونتەخب لە شەعب تەنیا بۆ ئەم کارە، بۆ ئامادە کردنی دەستوور، عەمەلی ئەم سوڵتەو، ئەم سوڵتە تەواو دەبێت بە تەواو بوونی ئەم کارە، ئەوە مانای سوڵتەی تەئسیسییە، لە کوردستان هیچ دەزگایەکمان هەڵنەبژارد بەتایبەت بۆ ئەم مەوزوعە، بەلام ئێستا ئێمە پرۆژەیەکمان دروست کردووە، پەرلەمانێکی مونتەخەبمان هەبوو، ئیعتیماد کرایە، لەبەر ئەوە ئێمە دەڵێین ئەوە وەکو سوڵتەی تەئسیسی کە بە مەسابتی سوڵتەیەکی مونتەخەبە بۆ ئەم کارە، هەر چەندە دەستووری ئەمریکی، دەستووری ئیتالی، دەستووری ئەلمانی، یوغسلاڤ، ئەوانە هەموو ئەم پرۆژەیە سوڵتەیەکی تەئسیسی دانراوە، ئینجا ناوەکە موشکیلە نییە، تۆ ناوەکە دابنێیت (الجمعية التأسيسية) ئان بکەیە (المجلس التأسيسي) موهیم جیهەتێکی مونتەخەبە بۆ ئەم ئیشە، ئەم ئیشە دەکرێت و تەواو دەبێت، ئێستا ئێمە شتێکی بەتایبەت مەرجەعیەتێکمان لە کوردستان دانەناوە تەنیا بۆ ئەم کارە، پەرلەمانی کوردستان دەورەی پێش و ئەمیشە لازمە ئەم سیفەتەی بدەیتێ، ئینجا ئێمە لەوێ لە جێگای خۆیەتی سوڵتەی تەئسیسییە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەشێکی هاتە بەشی یەکەم لەگەڵ قسەکانی کاك خەلیل هاوڕام، هەتا بەشی یەکەم ئەوەیە سوڵتە جەمعیە تەئسیسییەکەیە، بەلام ئەم ماددەیە لێرە زیاتر هێنێکی وەکو چیرۆکێکی تاریخییە، یەعنی ئێمە ماددەی

یاساییمان هەیە، راستە فیدراڵیە، سیستەمی فیدراڵیە لە دەورەی یەکەمی ئینتیخابیدا دانی پێدا نراوە، بەڵام ئێمە نەمانتوانیوە کار بکەین بۆ دەستوورەکە، هەتا دەستووری عێراق دەرنەچووەو حەقیشمان بەپێی دەستووری عێراق کە ماددەکەی لەسەرەوەیە، بەپێی ئەو ماددە دەستوورییە ئێمە توانیمانە دەستووری خۆمانمان هەبێت، یەکەم/ من دەبینم ماددەی یەکەم وەکو خۆی بمێنێتەوە، من لەگەڵ هەموو رێزێکم ئەم یاسایە لەلایەن لیژنەی یاسایی خۆیەوە هێن کراوە، خۆشیان جارێکی تر دانیشتوون و کۆبوونەتەوە تەقریریان لەسەر داناوە، من هەر ئەوەندە دەڵێم، وەك ئەو قوەتەی لەبەر دەستمانەوەیە قوەتە دەستوورییەکەی کە ئێستا بە دەستمانەوەیە بۆ دانانی دەستوورەکە، سەرچاوەی لە دەستووری عێراقەوە وەرگرتووە، ئەوە یەکەم قوەتە، قوەتی دووەمیش ئەوەیە، کە ئێمە سیستەمی فیدراڵی وەکو هەرێمی کوردستان لە دەورەی یەکەمی ئینتیخابی پەرلەماندا دانمان پێدا ناوە، ئیتر لەبەر ئەوە پێویستی بەو تاریخ و شتانە ناکات و، سوڵتەی تەئسیسییەکەش ئەگەر سبەی رۆژێ ئێمە خەرقێك هەبوو، یاخود خەلەلێك هەبوو لەو دەستوورەدا، یان ئەگەر کەسێك ویستی شکایەت بکات لەو دەستوورە بڵێ ماف منی تیا نییە، سوڵتە تەئسیسیەکەی ئێمە چۆن خەڵك بچێت بەرەو رووی ببێتەوە، کە ئەو ئێستا لە هیندا نەماوە، لە دەسەڵات و سوڵتەیەدا نەماوە، یەعنی من نازانم شتێکی زۆر تێکەوڵاو پێکەڵاوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەس مولاحەزەیەك سۆزان خان، ئەوە خوێندنەوەی یەکەمی بۆ کراوەو درا بە هەموو ئەندامان، کە هەموو ئەندامەکان خوێندیانەوەو مولاحەزەیان هەبێت حەتمەن دەبێت بیدەنە لیژنەی یاسایی، یان لێرە باسی دەکەن، هەر خۆشیان نین ئەو راپۆرتەیان کردووە، من ئاگادارم لە چەند خاڵێك کاك فرسەت کە ئەندامە لەو لیژنەیە مولاحەزاتی داوەو بە هەندیش وەرگیراوە، بۆیە ئەو مولاحەزەیەی دەمویست بدەم خۆشی سەرۆکی لیژنەی دەستوورییە، ئەندامیش نییە، لەوانەشە کە ئیمزای نەکردووە، بەڵام راپۆرتەکەی لیژنەی یاسایی دەوڵەمەند کردووە، گوڵناز خان فەرموو.

بەڕێز گوڵناز عزیز قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش پشتگیری لە رەئیەکەی سۆزان خان دەکەم، پێویست بەو داتایانە ناکات، چونکە ئەوە دەستوورێکە تایبەتە بە هەرێمێك، هەر هەرێمێکیش پێویستە دەستوورێکی بۆ بەڕێوەبردنی خۆی هەبێت، ئێمە راستە دواکەوتووین، بەڵام زەرورەتیشە کە هەرێم دەستوورێکی هەبێت بۆ بەڕێوەبردنی خۆی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ئەم ماددەیە بە زیاد دەزانم، چونکە ئێمە پێویست ناکات کەوا هەموو کارەکانمان پەیوەست بکەین بە دەستووری عێراقەوە، پەرلەمانی کوردستان لە ساڵی ١٩٩٢دا کە سیستەمی فیدراڵی ڕاگەیاند، پرسی بە بەغدا نەکرد، ئەوە مافی ڕەوای خۆیەتی، لەو دەمەوە ئێمە مافی ئەوەمان هەبووە، کەوا دەستوورێك بۆ هەرێمی کوردستان دەست نیشان بکەین، تاکو کاروباری دەسەڵاتەکانی هەرێمی کوردستان لەوێدا دیاری بکرێت، لێرەدا من بە هیچ پێویستێکی نازانم کەوا خۆمان پابەند بکەین بە دەستووری عێراقەوە، چونکە ئێمە لەسەرەتاوە، وەك چۆن دەسەڵاتی ئەوەمان هەبووە، کەوا ڕاگەیاندنی سیستەمی فیدراڵی بکەین، بەو شێوەش ئێمە مافی ئەوەمان هەیە کە لەسەرەتاوە، لەو دەمەوە دەستوورێك بۆ هەرێمی کوردستان لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە پەسند بکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شەوقی فەرموو.

بەڕێز شوقی حسین ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ شەرحەکەی کاك خەلیلم کە شەرح، بەڵام خاتیمەکەی ڕێك پێچەوانەی شەرحەکەی بوو، لە عێراقیش جەمعیەیەك دامەزراوە، ئینتیخاب کرا بۆ ئەوەی کە موهیمەی ڕەئیسی ئەوە بێت کە دەستوور بنووسرێت، بەڵام ئەو پەرلەمانەی دەورەی یەکەمی هەرێمی کوردستان موهیمەی ئەوە نەبوو، چەندین یاساشی دەرکرد، یەعنی فەترەیەکی زۆریش بەردەوام بوو، بۆیە لە ڕووی قانونیەوە ناکرێت، بڵێین ئەوە سوڵتەی تەئسیسییە، بەتایبەتی مەشروعی هەرێمی کوردستانیش ئەوە لە ساڵانی حەفتاکانەوە ئەو مەشروعە هەبووەو ئیتر پێ بەپێ تەتویری پێ کراوە، تا گەیشتە ئەوەی لە دەورەی پەرلەمانی پێشوو ئیقراری کرا، بەڵام ئەوەی کە ئێستا کە ئێمە دەیکەین لە ژێر ڕۆشنایی دەستووری عێراق دایە، نە ئێمە دەورەیەکی ئینتیقالی، یاخود بڵێین جەمعیەیەك بێت تەئسیس بوو بێت لەپێناوی ئەوەی کە دەستوور بنووسێتەوە، بۆیە ئەو سوڵتەی تەئیسیسییە پێموایە لێرە ناگونجێت، بەڵام دەکرێت ئێمە بڵێین لە ژێر ڕۆشنایی دەستووری عێراق بەپێی ماددەکانی ١١٧ و ١٢٠، ئێمە ئەو پرۆژە دەستوورییە، یاخود با بڵێین ئەو دەستوورە دادەڕێژین و بۆ ئەوەی تەقیمی بکەین و پاشان دەنگی لەسەر بدەین و بدرێتە ئیستیفتا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس بۆ هەموو ئەوانەی قسەیان کرد، کاك دلێر قسەت هەیە، فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شريف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بە قەناعەتی من راستە لە رووی فیقهی دەستوورییەوە باس لەوە دەكرێت، كە كاتێك دەستوورێك دەنووسرێت ئەنجومەنێك دروست دەكەیت، ئیتر ئەو ئەنجومەنە دەبێتە تەئسیسی، دوایی هەڵدەوەشێتەوە، ئەم حاڵەتانە هەمووی واریدە لە هەندێك وڵات كراوە، بەڵام ئێمە باس لە دەوڵەتی فیدراڵی دەكەین، دەوڵەتی فیدراڵی لە هەموو دنیا نموزەجی سابت نین و هەموو كلێشەكانیان وەك یەك نییە، چونكە زروفی سیاسی، ئیقتیصادی، كۆمەڵێك ئەسباب هەن دەوڵەتی فیدراڵی دروست دەكەن، لە لای ئێمە زورفێكی تەعەددودی قەومی دروستی كردووە، ئەوەی لە ئەمریكایە، لەوانەیە مەساحە دروستی كردووە، ئەوەی لە هندستانە شتێكی ترە، لەبەر ئەوە زۆر تەبیعییە ئێمە لەم دەوڵەتەدا تەبیعەتی نووسینی دەستوورەكەی خۆمان بگەڕێنینەوە، بۆ ئەوەی كە خۆمان قەناعەتمان پێیەو بەپێی ئەو واقیعەتەی كە خۆمان لامان خوڵقاوە، ئێمە ناكرێت كلێشەی سابت وەك دكتۆر سەیر بكەین، تۆ رات هەیە، ئەو را دەچێتە لای دكتۆرێك لە بەریتانیا، ئێمەش نەفسی را دەچێت، دەبێت بەكاری بێنین، من پێموایە پەرلەمانی پێشان دەبوایە دەستووری بڕیار بدات لە خولی یەكەم، كە نەیكردووە، لە زووترە نەینووسیوەو تەواوی نەكردووە، بڕیاری نەداوە بە لایەنی كەم پرۆژەكەی حازر كردووە، پێموایە دەكرێت، ئەمە راستە وەكو كۆمەڵەی دامەزرێنەر دانرێن لە جێی خۆیەتی ئەوە، باس كردنی ئەوەی كە دیسان جارێكی تر بە ماددەی ١١٧ بۆ دەستووری عێراقی، دیسان ئەمە راستیەكی ترە، چونكە ئەوە بەقوەتی دەكات، چونكە لە دەوڵەتی فیدراڵی تۆ بتەوێت یان نەتەوێت یەك لەو دەسەڵاتانەی كە بۆ هەرێمەكان هەیە لە پاڵ حكومەت و پەرلەمان و قەزاو ئەمانە، دەستوورە، ئەو دەستوورەش دەبێت هەیبێت، لەبەر ئەوە ئەمە هیچ پێشێل كاریەكی تیا نییە، پێموایە تەواوە لە رووی قانونی و دەستووری، سوپاستان دەكەم.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، من لە جیاتی كاك كەریم وەڵام دەدەمەوە، بۆ ئەوەی زۆر موناقەشەكەمان هێن نەكاتن، شتێكی وا جەوهەری نییە، هەندێك برادەر دەڵێن ئەو ماددەیە زیادە، كە دكتۆر نوری وای گوتووە، سۆزان خانیش بەشێوەیەكی تر، بە تەفسیرێكی تر بە هەمان مەبەست وای گوت، لە لایەن گوڵناز خانیشەوە تەئید كرا، خۆی ئەو ماددەیە بۆ ئەوە هاتووە نیشان بدەین، كە ئێمە پێش ئەوەی دەستووری عێراقی هەبێتن پەرلەمانی كوردستان ئەو رێگایەی گرتووە، بڕیاری فیدراڵیشی داوە، ئەو دەستوورە حەقی خۆیەتی لە ساڵی ١٩٩٢ەوەو، ساڵی ٢٠٠٢ بڕیاری داوە دەستووری هەبێتن، ئەوە وەكو مەبدەئێكە بۆ خۆمان تەسبیتی دەكەین، كە قوەتێكە بۆ هەرێم و بۆ دامودەزگایەكەی كە لە پاش هەڵبژاردنی ١٩٩٢ دانراوە، ئەمە یەك.

دووەم/ لە ماددەكەی دواتر كە دێتن لەوێ دیسان وەكو حاڵەتێك قوەتێكی تازە وەكو كاك دلێر ئاماژەی پێ كرد، قوەتێكی تازە بۆ ئەو دەستوورەی كە دادەنێن، جگە لەوەی كە خۆمان قەرارمان داوە، دەستووری عێراقی هەمیشەییش هاتووە، ئەو دەسەڵاتەی داوەتە ئێمە، یەعنی دوو جار بە دوو دەسەڵات ئێمە ئەو

دەستووره دادەنێین، یەکێکیان هی خۆمان، پەرلەمانی خۆمان قەراری داوە، دووەمینیشیان/ وەزعی تازە لە عێراق کە دەستووری هەیە بۆتە فیدرالی، ئەویش ئەو حەقەی داوەتە دەستوور، بۆیە ئەو قانونە دوو مەنتیقی بەکار هێناوە، بۆ ئەوەی ئەو ڕێگایە وەربگرێتن، بۆیە من پێموایە لەجێی خۆیەتی بەقوەتی دەکاتن، هەرچەندە لابردنی گۆڕانکارییەکی زۆر ناکات، ئەگەر شتێکتان نەبێتن، بەڵێ کاک کەریم.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە بگەڕێینەوە بۆ دەستووری کۆماری عێراق، دەبینین ماددەیەکی تایبەت دەربارەی هەرێمی کوردستان هەیە، دان بە هەموو قانون و بڕیارو قەرارات دەنات، کێ داینادە ئەوە سوڵتەی تەنسیسی داینادە ئیقرارێك هەیە، ئەوە دەستووری عێراقی ئەگەر ماددەی ١٤٠ بکەنەوە، ئەوە دان پێدادەنێ، دەبێت لە جێی خۆی بمێنێتەوە، چونکە ئەوە شتێکی سابیتەو لە دەستووری عێراقیش تەسبیت کراوە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان ڕەئیت هەیە؟ کاك دکتۆر نوری گوتی ئیلغا بکرێت، بەڵێ فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە بۆچوونی خۆم روون کردەوە، من لێرە تەنیا شتێکی تر دەڵێم ئەگەر هاتو ئێوە سوور بوون لەسەر ئەوەی ئەو ماددەیە وەکو خۆی بمێنێتەوە، لە کۆتایی ماددەکە دەبێت بنووسرێت بەپێی بڕیاری ژمارە ئەوەندە وەك پرۆژە پەسندی کردووە، چونکە ئەگەر ئێمە دەستوورمان هەبوایە، ئێستا بۆ دەستووری ترمان دادەنا، بڕیاری پەرلەمان لە نۆڤەمبەری ٢٠٠٢دا بۆ پەسند کردنی پرۆژەکە بووە، وەکو پرۆژە، نەك وەکو دەستوور، لەبەر ئەوەی ئێمە تاکو ئێستا دەستوورمان نییە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك دکتۆر نوری ئەگەر بخوێنیەوە، دەڵێت (وتبنی مشروع دستور أقلیم کوردستان)، ئەوە عەرەبییەکە لە پێشمانە، وابزانم قسەی کاك شێروانم کرد.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فعلەن قسەکەی منت کرد، بەس من دەمەوێت یەك تەوزیح بدەم، ئێمە لە دەورەی پێشتر هەتا ئازاد کردنی عێراق بڕیارێکمان وەرگرتبوو، هەموو دەسەڵاتی مەرکەزمان دابوو بە خۆمان و لە دەورەی پێشتریش بە هەمان شێوە ئێمە تەبەنی مەشروعی دەستوورمان کرد، بەڵام من ئەوە دەپرسم، ئایا لە پێش ئازاد کردنی عێراق ئێمە دەستوورمان دابنابوایە؟ ئێستا چۆن دەمانتوانی لەگەڵ دەستووری عێراقی بگونجێنین، ئەو دەستوورەی کە ئێمە پەسندمان کردووە، ئێستا ئێمە دەستووری عێراق هەیە، ئێمە لەناو قالبێکمان داناوە کە لەگەڵ سیستەمی فیدرالیەت دەگونجێت و هیچ تەعاروزێکی لەگەڵ دەستووری عێراقی نییە، خۆی ئەمە

ڕێگا ڕاستەکەیە، نەك ئێمە دەستوورمان هەبوایەو پەسندیش بکرا بوایە، ئێستا ئێمە موحاوەلەی ئەوەمان بکردابوایە بمانگونجاند بوایە لەگەڵ دەستووری عێراقی تازە، ئەمە یەك.

دووەم/ بەڕاستی دەورەی پێشتر تەبەنای ئەو دەستوورەی کردووە، ئیقراری نەکردووە، کە تەبەنیشی کرد جارێ ئەسڵەن مەسەلەی عێراق هەر لە گۆڕێ نەبووەو لیژنەی بۆ تەشکیل کردووە، بۆیە وەکو دەورێکی تاریخی ئەو دەورەی پێشتر کە سوڵتەیەکی تەئسیسی بووە، زۆر لە جێگای خۆیەتی لێرە پێش ئەوەی بە میکانیزمەکە بکرێت، ئیشارەت بە دەورەی پێشوو بکرێت سەبارەت بە ئامادە کردنی پرۆژەی دەستووری هەرێمی کوردستان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا وازیحە، ئەگەر غەڵەتێك هەبێتن، لەنێوان عەرەبی و کوردیەکە، لەبەر ئەوەی پرۆژەکە بە عەرەبی نووسراوە، عەرەبیەکە دەبێتە ئەساس و دەبێت کوردیەکە هەموار بکرێت بەگوێرەی ئەوە، بۆیە ئەو تەبەنییە کە دکتۆر نوری ئاماژەی پێ کرد لە عەرەبیەکە هەیە، کوردیەکەش وا لێ بکەن (تبنی مشروع دستور) لە عەرەبیەکە نووسراوە، بەهەر حاڵ ئەو برادەرانەی کە داوایان کرد ئەو ماددەیە زیادە، ئەگەر ئیسرار دەکەن دەیخەمە دەنگدانەوە، کاك دکتۆر نوری تۆ خۆت زیاتر هێنت کردووە، موسیری کە زیادە، ئەو موفتەرەحە کە دەڵێت ئەو ماددەیە زیادە، دەیخەمە دەنگدانەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ماددەیە زیادەو پێویست نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵ ئەوەیە کە ئەو ماددەیە بمێنێتەوە بەپێی ڕاپۆرتی لیژنەی یاسایی دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، هەم ڕەدی ئیقتراحەکەی شەتب بکرێتمان کرد، هەمیش ماددەکە قەبول کرا، زۆر سوپاس، ماددەی سێیەم کە پێشتر دووەم بوو، ئێستا دەبێتە ماددەی سێیەم، تکایە بخوێنەوە.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سێیەم: ئامانج لەم یاسایە دیار کردنی شێوەی بەرپا کردنی دەستوورێکی هەمیشەییە بۆ هەرێم بەپێی حوکمەکانی ماددەی (١١٧ — یەکەم و ماددەی ١٢٠) لە دەستووری عێراقی فیدراڵیدا.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة الثانية التي يصبح المادة الثالثة:

المادة الثالثة: يهدف هذا القانون الى تحديد طريقة اقامة دستور دائم للاقليم وفقاً لاحكام المادة ١١٧ — اولاً والمادة ١٢٠ من الدستور العراقي الاتحادي.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕەئی لیژنەی یاسایی بەم شێوەیە:

ماددەی دووەم جێگەی ماددەی سێیەم لە ئەسڵی پرۆژەکەدا دەگرێتەوەو دووبارە بەم شێوەیەی خوارەوە دادەڕێژرێتەوە:

ماددەی سێیەم: ئامانج لەم یاسایەدا دیارکردنی میکانیزمی بەرپاکردنی دەستورێکی هەمیشەییە بۆ هەرێم بەپێی حوکمەکانی ماددەی ١٢٠ لە دەستووری عێراقی فیدراڵیدا.

لێرەدا بەو شێوەیە کە داڕێژراوەتەوە ئاماژە بە ماددەی ١١٧ – یەکەم کرا بوو لە دەستووری عێراقی، ئەوە وەلانراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

چ فەرقێکی هەیە لەگەڵ ئەوەی پێشوو.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێستا ئاماژەم پێدا، بە عەرەبیەکەی (كما وتحل المادة الثانية محل المادة الثالثة من اصل المشروع وتعاد صياغتها على النحو التالي:

يهدف هذا القانون الى تحديد آلية اقامة دستور دائم للاقليم وفقا لاحكام المادة ١٢٠ من الدستور العراقي الاتحادي).

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستا وازیحە، ئێستا دێینەوە سەر ئەو رەئیەی کاک محەمەد رەفعەت لەسەر ماددەی سێیدا، مەقصەدی ئێرە بوو، کە دەڵێت ئایا دەستوور دائیمە؟ یان موەقەتە؟ کەسی تر قسەی هەیە لەسەر ئەوە، من وامزانی یەکسەر دەڕواتن، باشە ناوتان دەنووسم، فەرموو کاک کەرخی.

بەڕێز کرخی نجم الدین نورالدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من بەس تێبینم لەسەر وشەی بەرپا کردنی دەستوورێکی هەمیشەیی هەیە، یەعنی عادەتەن وشەی بەرپا کردن لە زمانی کوردی بۆ شۆڕش و شتی وا بەکار دێت، یەعنی چۆن بۆ دەستوور بەکار دێت؟ بوون و دانانی دەستوورێکە، بۆ دانانی دەستوورێکە، یەعنی دەبێت شتێکی گونجاوتری بۆ دابنێین، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لێرە کوردیەکە دەبێت وا بێتن دیاری کردنی رێگای دامەزراندنی، میکانیزمی، کوێستان خان فەرموو.

بەڕێز کوێستان محمد عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من خاڵی یەکەمم هەر ئەوەی کاک کەرخی بوو کە باسی کرد، دووەمیش/ پشتگیری لەوەی کاک رەفعەت دەکەم، کە دەستوورەکە بۆ ئەم قوناغە کاتی بێت، نەك هەمیشەیی، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کوردستان خان فەرموو.

بەڕێز کوردستان پیرداود قادر:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەبارەت بەو وشەیە بوو کە کاک کەرخی باسی کرد پشتیوانی لەوە دەکەم، لەبەر ئەوەی وشەی بەرپا بۆ شۆڕش و هەستانەوە دەبێت، وشەی دانان زۆر جوانترە لە وشەی بەرپا بوون، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

گێلاس خان فەرموو.

بەڕێز گێلاس محی الدین محمد غریب:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتیوانی لە قسەکەی کاک رەفعت دەکەم بۆ دەستوورێکی موەقەت، بۆ دائیمی سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من سوپاسی کاک کەرخی دەکەم، هەروەها دەمەوێت بیخەمەوە بیری ئەندامانی پەرلەمان، کەوا دەستووری فەرەنسا کاتی خۆی لەلایەن کەسێکی سەنیگالییەوە داڕێژراوە، نەك یەکێکی فەرەنسی، هەمیشە لە رۆژنامەکان ئەوەیان بەچاوی خەڵکی فەرەنسا دەدا، زۆر سوپاسی دەکەم، دووبارە سەبارەت بەم ماددەیە من ئەمەش بە زیاد دەزانم، کەوا پێویست ناکات ئێمە خۆمان ببەستینەوە بەدەستووری عێراق، چونکە ئێمە سیستەمی فیدراڵیمان پەسند کرد، لە پەرلەمانی کوردستان سیستەمی حوکمڕانی عێراقمان هەڵتەکاند، بەبێ ئەوەی پرس بە هیچ لایەك بکەین، من بە بیری ئەندامانی لیژنەی دەستووری دەهێنمەوە، لە مانگی ٢٠٠٦/٥دا ئەو کاتەی کەوا کۆبوونەوەیەك لە لایەن ئەنستوتی فەرەنسی لێرە بەسترا، مامۆستایەکی کەنەدی، فەرەنسی هاتە لیژنەکەمان لەوێ پرسیاری لە ئەندامان کرد، وتی چاوەڕێی چیتان کردووە، بۆ پێش دەستووری عێراق، دەستووری خۆتان پەسند نەکرد، ئێمە لەو رۆژەوە کەوا تەبەنی سیستەمی فیدراڵیمان کردووە، لەو رۆژەوە ئێمە حەقی ئەوەمان هەبوو، کەوا دەستوورێك بۆ هەرێمی کوردستان پەسند بکەین، چاوەڕوانی ئەوە نەکەین کەوا دەستوورێك بۆ عێراق پەسند بکرێت، بۆیە ئەم ماددەیەش بە زیاد دەزانم، پێویست ناکات لێرە ئێمە ئاماژە بۆ دەستووری عێراق بکەین بەهیچ شێوەیەك، چونکە وا فەرز بکەین ئەگەر لە دەستووری عێراقدا ئەو ئاماژەی تێدا نەبوایە، ئێمە هەروا بێ دەستوور دەماینەوە؟ ئێمە حەقی خۆمانە میللەتێکین لەسەر خاکی خۆمان دەژین، مافی دیاری کردنی چارەنووسی خۆمان هەیە، بەوەی کەوا ئەو سیستەمەی کەوا دەمانەوێت پەسندی بکەین، بە پەسند کردنی دەستووریشەوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆر فوئاد فەرموو.

بەڕێز د.فؤاد احمد محمد بابان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا من پشتگیری لەو ڕەئیە دەکەم، کە بکرێت بە دەستوورێکی کاتی، لەبەر ئەوەی کەوا گۆڕان لەکوردستان و عێراقیشدا بەردەوام بەڕێوەیە، لە ناوچەکانی دەرەوەی هەرێم هێشتا نەخراونەتە سەر کوردستان، بۆ بەرپا کردن من پێشنیار دەکەم بکرێت بە دارشتن، دەڵێین دەستوور دادەڕێژین، ناڵێین بەرپا دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

دکتۆرە شوکریە فەرموو.

بەڕێز د.شوکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی یەکەم کەس کاک کەرخی ئەو قسەی کرد، ئافەرین بۆ خۆی، بەڕاستی کوردیەکی جوان، لە بەشی کوردی تەخەروجی کردووە، پێش من کەوت ئەوە سوپاسی دەکەم، بەڕاستی بەرپا کردن یەعنی هەڵا نانەوە، جا لەبەر ئەوە من پێم باشە ئەم رستەیە وا دابرێژین (ئامانج لەم یاسایەدا دیارکردن و بەدیهێنانی دەستوورێکی هەمیشەییە بۆ هەرێمی کوردستان بەپێی حوکمەکانی ماددەکانی ١١٧ی یەکەم و ماددەی ١٢٠) من لەگەڵ ئەوەشدانیم بەڕاستی ئاماژە بە دەستووری عێراقی فیدراڵیش بکەین، چونکە ئێمە پێش ئەوانەوە جیا بوونەوەدا دامودەزگاکەیان کشانەوە بۆ مەرکەز، ئێمە توانیمان خۆشمان بەڕێوە بەرین و پەرلەمانێکیش دروست بکەین، ئەو پەرلەمانەی کە ئێستا ئێمە بەپێی دەستوورو بەپێی یاسا کار دەکەین، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

نابێت (اقامە دستور) چونکە دەبێت سەن، نەك ئیقامە، سەن دەستوور، لە لیژنەی یاسایی هاتووە دەڵێت (یهدف هذا القانون الى تحدید الیة سن دستور دائم)، نەك ئیقامە، خاڵی دووەم/ ئەوەیە من بۆیە دەڵێم با لێرە یەکسەر دانی پیانەنێین بڵێین دەستوور دائیم، چونکە ئێمە کە لەماددەی شەش و حەوت کە لە دواییدا دێت، دەڵێت لە پێشدا ئەو دەستوورە لەناو مەجلیسەکەدا دەنگی لەسەر دەدرێت و شەش مانگ بە نافز حیساب دەکرێت، هەتا حکومەت خۆی حازر دەکات و ڕێگا دادەنێت بۆ ئیستیفتای عام، کەواتە ئێمە لێرەوە ناتوانین یەکسەر بڵێین ئەوە دائیمە، چونکە ئێمە هەنگاو بە هەنگاو دامانناوە، هەتاکو هەنگاوی

ئەوەی ببێت بە دائیم چەند هەنگاوێکی تر هەیە، ئینجا هەر لە ئێستاوە ئەو دائیمە لێرە لابدرێت، لە کاتی خۆیدا لەناو ماددەکان باس بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کە دەڵێن دەستووری کاتی، خۆی وشەیەکی یەعنی مانای ئەوە دەدات کە شتێکی نادیموکراتیە، عەبرەت چیە کە کاتییە، یاخود هەمیشەیی ریفراندۆمە، لە موەقەتەن مەسەلەن کاتی خۆی مەجلیس سەورە، یان قیادەی سەورە داینابوو، یان پەرلەمان مەجلیسەکەی خۆی دادەنا دەبووە موەقەت، بەڵام کاتێك کە دەدرێتە ریفراندۆم، ئیستیفتا لەسەری دەکرێت لە لای میللەت دەکرێتە دائیمی، ئێمە بە هیچ وەختێك مەبەستمان ئەوە نییە، دەستوورێك دەربکەین، تەنها پەرلەمان دەری بکات، نەدرێتە میللەت، میللەت خۆی دەنگی لەسەر دەدات، بۆیە من لەگەڵ ئەوەمە ناوی دائیمی بێتن، ئەو دەنگدانەی لە پەرلەمان لەسەر ئەو دەستوورەی دەدرێت کاتییە، تاکو دەدرێتە ریفراندۆم، تاکو میللەت خۆی دەنگی لەسەر دەدات، ئەوەی سۆزان خان باسی کرد، بەڕاستی لە پێشنیارەکانی لیژنەی یاسایی گۆڕدراوە، مەوادی پاشی، یەعنی لە ماددەی شەش و ماددەی حەوتەوە دەستکاری لێ کراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نازانم رێگام پێ دەدەن دوو مولاحەزە هەیە، پێنج، شەش کەس ماوە، بۆ ئەوەی وەخت نەکوژین، ئەگەر ئیجازەم بدەن من خولاصەی رەئیەکان بدەم، ئەوەی کە دەڵێت دەستووری موەقەت بێت، ئەگەر دەستوور دائیمەکەی لێ لا بدەین ئیکتیفا دەکەین، لەبەر ئەوەی لە خاڵێکی تردا هەیە، لە ماددەیەکی تردا هەیە، دەڵێتن دەستوورەکە بە ئیستیفتا دەبێتە دەستووری دائیم، ئەوە یەك.

دووەم/ کە دەستوور دادەنێین لە پرۆژەکەدا، دەکرێت ماددەیەك ئیزافە بکەین بڵێین لەوێدا تا ئەو وەختەی ئیستیفتا دەکرێتن، ئەو دەستوورە بەشێوەیەکی کاتی جێ بەجێ دەکرێت، بەڵام لێرە هیچ پێویست ناکات بڵێین مەبەستمان دەستوورێکی موەقەتە، دەستوورێکی کاتییە، مەبەستمان دەستوورە، بەڵام تەفسیراتەکە بەو شێوەیە بێتن لەو دەستوورەی کە دێتن، ئەوەی کە تەریقەکە بۆ تەعدیل باشە، ئیقامەکە دەکرێت بکرێتە سەن دەستوور، یان (وضع دستور)، لەدەستووری عێراقیدا هاتووە دەڵێت (یقوم الاقلیم بوضع دستور) لێرەش دەتوانین وابنووسین، ئاخر دانان (وضع) دەکاتن، دانانی دەستوور (وضع دستور)، جا بۆ ئەوەی وەخت نەکوژین داوای لێبوردن دەکەم لەو برادەرانەی کە داوایان کردووە قسەی بکەن و کاک سالم و کاک سەعدەدین و سارا خان و کاک زرارو کاک دلێر، ئەگەر شتێکی ئیزافیتان هەیە لەوەی کە گوتم، باشە قسەی بکەن، کاک سەعدەدین فەرموو.

بەڕێز سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

سەرەتا لەسەر صیاغەکەی، صیاغەی ماددەکە (یهدف هذا القانون الی تحدید طریقة) لەنگە، با ئالیەت بێت موشکیلە نییە، (یهدف هذا القانون الی تحدید الیة اقامة) ئەو شتە چۆن دەبێت؟ (یهدف هذا القانون الی تحدید الیة لاقامة) دەبێت لامێکی لێرە بۆ زیاد بکرێت، ئەگەرنا غەڵەتە، هەتا ئەگەر (وضع)یش بێت دەبێت لامەکەی بۆ زیاد بکەین، ئەوە یەك.

بەنیسبەت ئەوەی ئاخر غەڵەتە جەنابی سەرۆك، ئەگەر باش بێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

تکایە بزانە هەر مولاحەزەیەك ئەوەندە هین مەکەن، ئاگاتان لە تەفسیلات نییە، ئەوە کاك سەعدەدین مولاحەزات دراو چاکیش کرایەوە، دووبارەی کردەوە، تکاتان لێ دەکەم گوێ بگرن، بۆ ئەوەی دووبارەی پێشنیار نەکەن کە کراوەو موعالەجەی کراوە، فەرموو.

بەڕێز سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کاك کەریم خوێندیەوە هەر لامەکەی نەگوت، جەنابت خوێندتەوە هەر لامەکەت نەگوت، ئەی کێ چاکی کردۆتەوە؟

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

مـن ئینتیباه دەکەم گوتم (لوضع) دەستووری عێراقیم خوێندەوە، ئەو لێرە نووسراوە (بوضع)، گوتم دەکرێتن ئەوەی لە دەستووری عێراقدا هاتووە خوێندمەوە، ئاگات لێ نەبووە نووسراوە (یقوم الاقلیم بوضع دستور) لامیش یەعنی شت دەکات، فەرموو تەواوی بکە.

بەڕێز سعدالدین عبدالله مولود:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دائیمەن ئەگەر دەستوور دەربکرێت، فەرق لەنێوان دەستووری موەقەت و دەستووری دائیمی ئەوەیە کە بە ئیستیفتا دەبێت، یان دەبێتە دائیمی، یان موەقەت، ئەوە معیارێك نییە، ئێمە زۆر جار ئیعتیراز لەسەر ئەوە دەگرین، کە دەستوور بۆ نابێت موەقەت بێت، لەبەر ئەوەی کەوا تەعدیلاتی تێدا نەکرێت، هەتا ئێمە ئیعتیرازمان لە حکومەتی مەرکەزی ئەوەیە کە نابێت تەعدیلات لەسەر دەستوور بکرێت، چونکە شتەکە بە ئیستیفتایەکی عام بووە، داوا دەکەم ئەو دائیمی و ئەو موەقەتە هەر دائیمیەکە بێتن لە جێی خۆی باشترە، ئەوەك لە پاشان، چونکە دەبێت مودەی بۆ تەحدید بکەیت، ئەگەر بێتو بیکەیتە موەقەت، دەبێت لە ئاخیری ماددەیەکی بنووسیت، بۆ ئەوەی مودەی تەعدیلەکەی دیاری بکەیت و مودەی ئەوە دیاری بکەیت کە کەی دەستکاری ئەو دەستوورە دەکرێت؟ لەگەڵ ڕێزمدا.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەرهنیا من (یهدف هذا القانون الى تحدید الیة وضع دستور) ئەو كەلیمە دائیم ژێ رابرت، یەعنی نەبێژیت نە دائیمە نە موەقەت، حەتا ئەو وەختێ ئیقرارە موناقەشەی دەستوور دێتە كرن وێ كە بێژین دائیمە، ئان موەقەت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

سوپاس، سارا خان فەرموو.

بەڕێز سارا خضر پیرۆت:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

قسەكانم كاك محەمەد رەفعەت و كاك دكتۆر نوری كردیان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك زرار فەرموو.

بەڕێز زرار طاهر امین:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێشنیار دەكەم بەم شێوەیە بنووسرێتەوە (ئامانج لەم یاسایەدا دیار كردن و دانانی دەستوورە بۆ هەرێمی كوردستانی عێراق)، كە دەڵێن دەستوورە، من تەئیدی كاك سالم دەكەم، نە دائیمیەكە بێت، نە كاتیەكە بێت، ئەو كاتی بڕیاری لەسەر بدرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك دلێر فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

من پێموایە بەم شێوەیە دابڕێژرێتەوە باشترە (ئامانجی ئەم یاسایە دیار كردنی شێوازی داڕشتن و بڕیاردانی دەستووری هەمیشەیی هەرێمە، وەك مافێكی دەستووری لە سیستەمی فیدراڵیداو بەپێی حوكمەكانی ماددەی ١١٧- یەكەم و ماددەی ١٢٠ لە دەستووری عێراقی فیدراڵیدا)، قەصد لەمە چیە؟ ئەمە دەستوورەكە نییە، ئەمە قانونێكە بۆ چۆنیەتی داڕشتنی ئەو دەستوورەی هەرێم و بڕیاردانیشی، ئایا بە ئیستیفتا بكرێت؟ یان بە چی بكرێت؟ تەبعەن هەموومان موتەفیقن لەسەر ئەوەی لە پرۆژەكەشدا هاتووە، كە دەبێت بە ریفراندۆمێكی میللی بكرێت، بە ریفراندۆمی میللیش دەبێت دەستوورێكی دائیمی بێت، ناكرێت موەقەت بێت، پێموایە ئەو دەستوورەش كە دامانرێشتووە لە ئەساسدا هەتا ئەگەر كێشەكە كێشەی

ناوچەکان و چەند ناوچەیەك بێت، کەوا لە دەرەوەی هەرێمن حالیەن عیلاج بۆ ئەوەش دانراوە بەپێی نەصێکی وازیح، کە ئەو ناوچانە لەچ حاڵەتێکدانەو دەگەڕێتەوە، لەبەر ئەوە زەرورەت وایە، ئێمە لێرە بە دائیمی بهێڵینەوە، چونکە ئەمە خزمەتمان دەکات، باشتریش دەبێت و بەقوەتریش دەبێت کاتێك ئەگەر کەرکووك بەپێی ماددەی ١٤٠ گەڕایەوە، یان نەگەڕایەوە لە حاڵەتێکدا بە ئیستیفتایەکی عامی میللەتی کورد هەموویان دەنگ لەسەر ئەوە بدەن، ئەو مەنتیقەیە بەشێکە لە کوردستان، لەبەر ئەوە دائیمی بێت باشترە، نەك موەقەت، من پێموایە بە سەریحی دائیمەکە بنووسین باشە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو بەڕێزانەی کە لەگەڵ دەستووری کاتینە نازانن تەبریریان چیە، بەڵام من پێموایە بۆ یەکەم کیانی کوردی لە هەرێمێکی فیدراڵ لە عێراق و لەسەرجەم رۆژهەڵاتی ناوەڕاست، پێویستە دەستوورێکی دائیمی هەبێت، نەك دەستوورێکی کاتی، ئەوە یەك، دوو: زۆر برادەر دەڵێ سبەی ماددەی ١٤٠ جێبەجێ دەبێ و تەعدیل دەبێ، مەسەلەی دەستووری جامدو دەستووری مەرن هەیە لە گۆڕێ، دەستووری جامید عادەتەن تەعدیلاتی قورسە، دەستووری مەرن عادەتەن تەعدیلاتی نەرم و نۆڵە، بۆیە ئێمە لە پرۆژەی دەستوورەکەدا لەسەر ئەساسی دەستووری مەرن هاتینە خوارێ، بۆ ئەوەی تەعدیلاتەکەی سووك و ساناتر بێ، کە ئەگەر هاتو هەر گۆڕانکاریەك لە موستەقبەل هاتە ئاراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کەریم فەرموو.

بەڕێز کریم بحری عبداللە:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی ئێمە کە لێرەدا ئاماژەمان پێکرد، مەبەست لەو یاسایە، دانانی خاریتەی تەریقە، ئالیەتێکە بۆ ئەوەی ئێمە دەستوورێکی هەمیشەیی بۆ کوردستان دابنێین، جا ئەگەر ئێمە لەو یاسایەدا ماددەیەك بێنینەوە و بڵێین ئەو دەستوورە بە شێوەیەکی کاتی وەکو بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن ئاماژەی پێدا، خۆ دەتوانین ماددەیەك دابنێین و بڵێین: ئەو دەستوورە بە شێوەیەکی کاتی پیادە دەکرێ و جێبەجێ دەکرێ، بەڵام لێرەدا زۆر زەرووریە کە ئامانج لەو یاسایە ئەوەیە ئالیەتێك بۆ دەستوورێکی هەمیشەییە، مەبەست ئەوە نییە ئەگەر لێرەدا هەمیشەیی باس نەکرێ، ئێمە ناتوانین بیکەینە کاتی، دەتوانین بیکەینە کاتی، سەبارەت بە مەسەلەی کە هەمیشەیی نەبێت، واتە معیارەکەی ریفراندۆمە، نەخێر، دەستووری تورکی ریفراندۆمی بۆ نەکرایە و دەستووریشی هەمیشەییە، یەعنی لێرەدا دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی دەستوورەکە مەرینە یان جامیدە، دەستووری ئێمە کە ریفراندۆمان بۆ داناوە دەستوورێکی جامیدە وەکو دەستووری

عێراقی، بە ئاسانی ناگۆڕدرێ، تەعدیل ناکرێ، بەڵام دەستووری زۆر وڵاتانی دیموکراتیش هەیە کە دەستوورەکەیان مەرینە و لە پەرلەمان وەکو چۆن یاسا تەعدیل و هەموار دەکرێ، بەو شێوەیەش دەستوور هەموار دەکرێ، ئەوە بەس بۆ روونکردنەوە بوو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جوتیار فەرموو.

بەڕێز كريم مجيد شريف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دیارە ئەوە ئالیەتێکە بۆ نووسینەوەی دەستوورو دیاری کردنی دەستوور، بەڕاستی کێ بریار دەدا دەستوورەکە موئەقەت بێ، یان دەستوورێکی دائیم بێ؟، ئەوە مەفروزە بخرێتە بەردەمی خەڵك و خەڵك ئەو بڕیارە بدات، بۆیە من زۆر قسە ناکەم، جەنابت روونکردنەوەکت داوە لەو مەوزوعە، من پشتگیری ئەوە دەکەم دەستوورەکە دەستوورێکی کاتی بێ و جەنابیشت تەفصیلت لەسەر ئەوەدا، بۆیە من زیاتر قسە ناکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله(د.کەمال کەرکووکی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

زۆر بەڕێزان ئیشارەتیان پێکرد، ئێمە دەستوورێك دادەنێین، لە یەکەمین جار لە تەئریخمان بۆ نەتەوەیەك لەم هەرێمە، هەرێمی کوردستانی عێراقە، ئەویش پێویستە دەستوورێکی دائیمی هەبێت، پێویست ناکات کاتی بێت، چونکە دائیمیش بێت گۆڕانکاری بوێت بەپێی پێویست شتێکی ئیستیراتیجی بێت، یاسایەك پێ دەردەکەی بۆ گۆڕینی و ئەخیرەکەی بە ریفراندۆم میللەت قەراری لێ ئەدات، دەستووری عێراق هی دائیمی کە هەموو ئەزانن زۆر گۆڕانکاری ئەویست و ئەیانکردە کاتی و ماددەیەکیان بۆ دانا کە هەموار بکرێت، بەڵام بۆیە ئەوەی لێرە هاتووە، زۆر رێك هاتووەو پشتیوانیش لەوە ئەکەم کە دەستوورەکەمان دەستوورێکی دائیم بێت، نەك کاتی بێت، چونکە کاتی بێت زۆر تەفصیلاتی تری بۆ دائەنرێ، بەپێی پێویست و لە کاتی زەروورەت پەرلەمانی کوردستان ئەتوانێت یاسایەك دەربکات و داوا بکات و بیخاتە پێش میللەت و تەعدیلاتی تێ بکرێت و زۆریش تەبیعیە و زۆریش ئاسانەو، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەڵلا من پێش ئەوەی هین بکەم، دووبارە قسەکانم ناچارم تکرار بکەمەوە لەبەر ئەوەی هین بوو، یەك: دەستووری عێراقی هی ئەفریقیا نییە، دەستوورێکە ئێمە دەنگمان بۆ داوە، کە دەنگمان بۆ داوە نابێ شەرمی بۆ بکەین، نابێ پێمان وابێ قورساییە لەسەرمان، دەستووری خۆمانە، لەبەر ئەوەی زۆر ئیعتیادیە و بەعەکسەوە ئەوە هینی خۆمان بە قوەت دەکات، بڵێین ئەو دەسەڵاتەی خۆمان حەقی خۆمانە و باسمان

کردووه له ماددەی پێشتردا کە له ١٩٩٢ەوه پەرلەمان وای کردووەو دواییش ئەو دەستوورەی عێراقیەی کە خۆشمان دەنگمان بۆ داوه، لەوێشدا ئەو دەسەڵاتەی داوه بە ئێمە و بە قوەتمان دەکات و شەریکین ئێمە، دووەم: لیستی پەرلەمانی عێراقی تەحالوفی کوردستانیە، ئەوه یەك، دوو: تەبعەن من لەگەڵ ئەوەدام کە ئەم دەستووره عەمەلیەن هەتا وەکو دەنگی بۆ دەدرێت، دەنگی گشتی، موئەقەتە، بەڵام لێره ناکرێت بڵێین کاتیە، تۆ لێره رێگایەك دادەنێی بۆ دانانی دەستوور، ئەوه دوایی بۆخۆت کە دەستوورت دانا وەکو ئاماژەم پێکرد لە ماددەیەك دەڵێی: ئەو دەستووره بە شێوەیەکی کاتی جێبەجێ دەکرێ تا ئەو رۆژەی ریفراندۆمی بۆ دەکرێ، بەڵام تۆ لێره لە هیچ شوێنێکدا نییە دەستووری موئەقەت، فەقەت دەستووری موئەقەت کێ دایدەنێ؟ دەسەڵاتێك کە هەڵنەبژێردراوه، مەجلیس قیادەی سەوره دەستووری دانا موئەقت، لیژنەیەك بوو، ئێمە لێره دەستووری دائیمی دادەنێن و هەدەفیشمان دامانناوه ریفراندۆمی لەسەر دەکرێ، دەتوانین لە پرۆژەکەدا کە ئەحکامی ختامی هەیە، ماددەیەك ئیزافە دەکەین و دەڵێین ئەو دەستووره هەتا دەنگدانی گشتی دەکرێ بەشێوەیەکی کاتی جێبەجێ دەکرێ، ئەوها دەبێت، بەڵام تۆ بێی و وەکو ئەوەی کە هەدەفت ئەوەبێ کە دەستوورێکی موئەقەتت هەبێ، ئەوه من پێم وایە هینە، کاك محمد رفعت یەکەم کەس بوو ئەو موقتەرەحەیدا، ئەگەر ئیصرار دەکەی بیخەینە دەنگدان، فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ئەو تەوزیحەی تۆ بۆ من کافیە، من رەئیەکەم سەحب دەکەم، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئێستا دەمێنێتە سەر ئەو دوو وشەی کە هات، کە دەڵێی: من پێموایە بە (بوضع) یان (لوضع) باشترە، بۆچی؟ سن الدستور، فەقەت پەرلەمان دەیکات، وضع الدستور ، پەرلەمانە، لیژنەی دانانی دەستووره، حزبە سیاسیەکانە، میللەتە، ئیستیفتائە، هەموویەتی، لەبەر ئەوه سەن نییە، (وضع)ە، ئەوەی لە دەستووری عێراقیدا هاتووه (وضع)ەکە راسترە، بۆیە عەرەبیەکەی دەخوێنمەوەو کوردیەکەش وای لێ دەکەین: (يهدف هذا القانون الى تحديد الية لوضع دستور دائم للاقليم وفقآ لاحكام المادة ١٢٠ من الدستور العراقي)، کوردیەکەش وا لێ بکەن، دەیخەمە دەنگدانەوه، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوه؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوه؟ زۆر سوپاس، بەس د. نوری، بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا، تکایە بۆ ماددەی چوارەم.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی چوارەم: پرۆژەکە بە دارشتنی کۆتاییەکەیەوه بە هەردوو زمانی کوردی و عەرەبی، هەر کاتێکی کۆتایی بە کارەکانی هات لە لایەن لیژنەکەوه پێشکەش بە سەرۆکایەتی ئەنجومەن دەکرێت.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

المادة الرابعة: يتم تقديم المشروع من قبل اللجنة بصيغتها النهائية و باللغتين الكوردية و العربية الى رئاسة المجلس حال الانتهاء من اعمالها.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی چوارەم لیژنە پێشنیاز دەكات ئەم ماددەیە دووبارە دابڕێژرێتەوەو بەو شێوەیەی خوارەوە:

لیژنە هەركاتێك كۆتایی بە كارەكانی هات، پرۆژەكە بە هەر دوو زمانی كوردی و عەرەبی پێشكەش بە سەرۆكایەتی ئەنجومەن دەكات.

لێرەداو لە صیاغەی نوێ تەنها (الصيغة النهائية) واتە دوا داڕشتنی پرۆژەكە بەس ئەوەمان وەلا ناوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە شتێكی وای تێدا نییە پێموایە، ئەگەر خیلافێك نییە؟ هەیە، كاك د.دلێر فەرموو.

بەڕێز د.دلێر اسماعيل حقى شاوێس:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

بەڕاستی من پێموایە ماوەیەكی زۆرە ئێمە بەداڕشتنی دەستوورەوە خەریكین و كارێكی كەمی بۆ نەكراوە، كۆمەڵە كەسانێكی زۆرو، كۆمەڵە دەزگایەكی زۆر خەریكی ئەم پرۆژەی دەستوورەن، هەنگاوی گەورە نراوە، بۆیە من پێم چاكە ئەم ماددەیە بەم شێوەیە نەمێنێتەوە، (هەر كاتێك) وەختێكی پێویستە، بۆ دەست نیشان بكەین، بۆ ئەوەی بەزووترین كات ئەو دەستوورە جێ بەجێ بكرێت و بێتە پەرلەمان و دەنگی لەسەر بدرێت و بكەوێتە كار، چونكە نەبوونی دەستوورێك لە هەرێمی كوردستاندا، ئەمە بۆشاییەكی گەورەیە، من پێم چاكە كاتێك دەست نیشان بكرێت، بۆ ئەوەی ئەو لیژنەیە كاری خۆی بكات، بۆ ئەو دامودەزوگایانەی كە ڕادەسپێردرێن بەو ئەركەو ئیشەكانی خۆیان بەزووترین كات جێ بەجێ بكرێت، من تەنها پێشنیازی ئەوە دەكەم كە كاتێك دەست نیشان بكرێت و لە چەند مانگێكدا، بۆ ئەوەی ئەو كارە بە ئەنجام بگەیەندرێ و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێمە ئومێدمان وایە چەند هەفتەیەك بێت، بۆ چەند مانگێك بێت؟ ئیشەكان ئەو لیژنەیە تەواویان كردووە، لەبەر ئەوە یەعنی خۆمان ئومێد دەكەین چەند هەفتەیەك بێت، بەڵام ئەو چەند هەفتیەش تەحدید بكەین، نەكرا، بۆچی خۆمان تووشی ئیحراج بكەین، لێرە تەحدید كردنی نەهاتووە، ئومێد دەكەین بەزووترین كات صیغەكەی شوبە نیهائی، یەك، دوو شتی بەسیت ماوە، ئینشائەڵلا پێش كۆتایی ساڵ دێتە جێ بەجێ كردن، بەڵێ د.نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەڕاستیدا من تێبینی تایبەتیم هەیە سەبارەت بەشێوەی ئامادە کردنی ئەو پرۆژەیە، هەندێك کاری ناقانونی کراوە کاتی خۆی روونیشی دەکەمەوە، جگە لەوەش ئێستا لە دەرەوەی ئەو کارەدا کەسانی شارەزای تر پرۆژەی دیکەیان ئامادە کردووە، کە پێویستە سوودیان لێ وەربگیرێت، بۆیە من پێشنیازی ئەوە دەکەم کەوا لیژنەیەکی تر لە لایەن پەرلەمانەوە پێك بێت لە کەسانی پسپۆڕ و شارەزا، لە کەسانی ناو پەرلەمان و کەسانی دەرەوەدا بۆ ئەوەی جارێکی تریش بەو پرۆژەیەوە دابچێتەوە، چونکە دەستوور وەکو قانونی دیکە نییە، پێویستە زیاتر دیراسەت بکرێت و راو بۆچوونی هەموو لایەك وەربگیرێت پێش ئەوەی کەوا بخرێتە بەردەم پەرلەمان و پەسند بکرێت، بۆیە پێویست بەو ماددەیەش ناکات، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەڵەن ئەو لیژنەیە بە قەراری پەرلەمان دانراوە، بڕیاری خۆتان بووەو جەنابیشت ئەندام بووی، دواتر وازت لێ هێناوە، پاش ئەوەی کە تەواو کراوە، پرۆژەکە دراوەتە هەموو حزبە سیاسیەکان، لە میدیاکان بڵاوبۆتەوە، داوا لەرێکخراوەکان و حزبەکان و کۆمەڵگای مەدەنی کراوە تێبینی و رەئی خۆیان بنێرن، بەسەدان نامەو پێشنیارو ئیمێڵ بۆ لیژنەکان هاتووە، نەك بۆ ئێمە، لیژنەکە ئەوەی بە پێویستی بزانێتن بە مەسئوولیەتەوە وەریگرتووە، ناکرێت ئێمە لێرە لیژنەیەکی تر دروست بکەین کاك د.نوری، یەعنی ئەوە قەرارێکی پەرلەمانە، ئیلا ئەگەر پرۆژەیەك هەبێت بە ئیلغای ئەو لیژنەیە، ئەو کاتە دەکرێت ١٠ ئەندام تەوقیع بکات و بڵێت ئەو لیژنەیە هەڵبوەشێتەوە، لەبەرئەوەی نەیتوانیوە بەکاری خۆی هەڵبستێت بەرەئی من واش نییە، لەبەر ئەوە ئەو پێشنیارە باوەڕ ناکەم یاسایی بێتن، لەبەرئەوەی ئێمە بە بڕیارێکی پەرلەمان ئەو لیژنەیە دانراوە، د. شکریە فەرموو.

بەڕێز د.شکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هەرچەندە من حەزم دەکرد کاك ئاریز لێرە بووایە، بەڵام کاك طارقیش لێرەیە دڵم خۆشە، بەڕاستی لە ماددەی چوارەم و هەروەها لە ماددەی پێنجەمیشدا هاتووە، کە باسی داڕشتنەوەی کۆتاییەکەی دەکات و دەڵێت (بەزمانی کوردی و عەرەبی) توخوا مادام ئێمە دەستوور دەنووسینەوە لە بەغداش هەروایە، لەوێ موناقەشە بە عەرەبی دەکرێت و با ئێمەش لێرە هەر زمانی کوردی بەکاربهێنین، وەکو خصوصیەتێك و لە بەیانی ١١یش ئازاریشدا هاتووە، زمانی فەرمی لە هەرێمی کوردستاندا یەکەم کوردیە، ئینجا دوایی عەرەبیە ئەگەر پێویست بوو، ئەویش چەند مەکتەبێکی عەرەبیان کردەوە لە کوردستان، کاتی ئەوەش هاتووە با ئێمە هەر بە کوردیەکە بێت، ئێوە راست دەکەن دیراسەتان عەرەبی بووە، بەڵام ئێستا هەموو قوتابخانەکان لەدوای راپەڕینەوە هەموویان بە کوردیە، شێوەی بیرکردنەوەی یەکسەر داڕشتنەکە بە کوردی جوانتر دێت، تاوەکو ئەوەی ئێوە بە عەرەبی بیردەکەنەوە و بە کوردی دەنووسن، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوەی بە عەرەبی بیر دەكەینەوەو بە كوردی دەنووسین، ئەوەت گوت؟ ئەو جیلەی ئێمە وایە، ئەو جیلەی دواتر دەگۆڕدرێت بە تەئكید، بەڵام ئێمە ناتوانین ئەو جیلەی ئێمە هەمووی بگۆڕین، چی بكەین؟ هەر ئەوەندەی لێ دەزانین، لە دەستووری عێراقدا نووسراوە (اللغة العربية واللغة الكوردية، هما اللغتان الرسميتان للعراق)، بە هەردوو زمان، بۆیە ئێمە داوا لە دەسەڵاتی فیدراڵ دەكەین، كە زمانی كوردی بخوێندرێت و ببێتە زمانی رەسمی، لە پەساپۆرت داوامان كرد، لە ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقمان هێن كردووە، دوێنێ پەروەردەی رەسافەی بەغدا پێش چەند رۆژێك داوای كردووە لە قوتابخانەكان كە زمانی كوردی لێ بخوێندرێت، كاك طارق فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

هەر بۆ روونكردنەوە، ئێمە كە لە بەغدا بووین بۆ داڕشتنی دەستووری كۆماری عێراق، ئەو ژمارانەی كە لەوێ چاپ كرا، جگە لە عەرەبی (٣٧٥٠٠٠٠)، كوردیەكەی (٩٥٠) هەزار بە سریانی و توركمانی هەریەكی (١٥٠) هەزار، مانای ئەوەی كە لە دەستوور هاتووە لەوێ جێ بەجێ كرا، دەبێت بە هەموو زمانەكان بێت، نەك بە یەك زمان بێت، ئێستا من داوا دەكەم دەستووری هەرێمی كوردستان نەك تەنها بە كوردی و بە عەرەبی، بە توركمانی و بە سریانیش دەبێت بڵاو بكرێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە ئەو ماددەیە بە موقتەرەحی لیژنەی یاسایی بخوێننەوە، بۆ ئەوەی بیخەمە دەنگدانەوە، كاك كریم فەرموو.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

لیژنە هەر كاتێك كۆتایی بە كارەكانی هات، پرۆژەكە بە هەر دوو زمانی كوردی و عەرەبی پێشكەش بە سەرۆكایەتی ئەنجومەن دەكات.

بە عەرەبییەكەی: (تقوم اللجنة بتقديم المشروع باللغتين الكردية والعربية الى رئاسة المجلس حال الانتهاء من أعمالها).

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

دەیخەمە دەنگدانەوە، كێ لەگەڵیەتی دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كاك د.نوری و د.شكریە لەگەڵ دانین، بە زۆرینەی دەنگ وەرگیرا، ماددەی پێنج تكایە.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی پێنجەم: سەرۆکایەتی ئەنجومەن داڕشتنی کۆتایی پرۆژەکەی بە هەردوو زمانە فەرمیەکە دوای وەرگرتنی پرۆژەکە لە خشتەی کارەکاندا دایدەنێ و لە یەکەم دانیشتنیدا دەیخاتە بەردەم ئەنجومەن بۆ ئەوەی دەنگی لەسەر بدەن.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

المادة الخامسة: تضع رئاسة المجلس الصيغة النهائية للمشروع بكلتا اللغتين الرسميتين فى جدول اعمالها لاول جلسة تالية لتسلم المشروع وعرضه على المجلس للتصويت عليها.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ڕای لیژنەی یاسایی.

ماددەی پێنجەم: لیژنە پێشنیاز دەکات ئەم ماددەیە دووبارە دابڕێژرێتەوە بەم شێوەیەی خوارەوە:

سەرۆکایەتی ئەنجومەن هەرکاتێك داڕشتنی کۆتایی پرۆژەکەی وەرگرت هەڵدەستێت بە دانانەوەی لە خشتەی کارەکانیداو ماوەیەکی گونجاویش بۆ خستنە بەردەم ئەندامانی ئەنجومەن دیاری دەکات، بۆ ئەوەی پرۆژەکە هەڵسەنگێنن و دەنگیشی لەسەری بدات، لێرەدا ئەوەی گۆڕانکاری تێدا هاتووەتە کردن، تەنها ئەوەیە کە دەڵێت (پەرلەمان لە یەکەم دانیشتنی)دا (یەکەم دانیشتنەکەی) وەلا نراوە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کەریم، ئەوە وابزانم باشتان کردووەو عیلاجی جانبەکتان کردووە، بەڵام جانبێکی تر هەڵسەنگاندن لە پەرلەماندا ناکرێت بۆ پرۆژەکە، پرۆژەکە لێرە دەنگی بۆ دەدرێت، ئەی ئەوە دوو ساڵە چی دەکەین؟ لێرە مادام موناقەشە ناکرێت، هەڵسەنگاندنی بۆ ناکرێت، پرۆژەکە لێرە دەخوێندرێتەوە دەنگی بۆ دەدرێت، فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لێرەدا مەبەست لە تەقیم ئەوە نییە، ماددە بە ماددە بخوێندرێتەوەو جارێکی تر تاووتوێ بکرێ و قسەی لەسەر بکرێت، مەبەست لێرەدا دەستوورەکە بەشێوەیەکی گشتی چۆن وەسف دەکرێت لەلایەن ئەندامانەوە، هەروەکو چۆن ئێستاکە لە ئیتیفاقیەی ئەمنی کە لە بەغدادا ئەنجومەنی نوێنەران هەڵسەنگێندرا، بەهەمان شێوە ئێمە وامان بەباش زانی لێرەشدا ئەندامان هەڵدەستن هەر کەسە بەپێی خوێندنەوەی خۆی بۆ پرۆژەی دەستوورەکە بەشێوەیەکی گشتی و هەمووی، نەك ماددە بە ماددە، چۆنی هەڵدەسەنگێنێ ئەو کات دەخرێتە دەنگدان و دەنگی لەسەر دەدرێت و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نەخێر ئەوە بە ڕەئی من تەریقەیەکی خراپە، دەرگا دەکاتەوە، ماوەیەکی یەکجار زۆری دەوێ، بۆ ئەوەی بتوانین، یەعنی هەردەرگا بکرێتەوە بۆ هەڵسەنگاندن ناکرێتن، یەکەم/ بە بڕیارێکی پەرلەمان ئەو لیژنەیە داندراوە، لیژنەیەکی پسپۆڕە، هەمان لیژنە ڕەئی هەموو حزبەکان و ڕێکخراوەکانی وەرگرتووە، ئەوەندەی بە باشی زانیبێت، نەك هەموو شتێك، لەبەر ئەوە ئەوە پوختەکەی دێتە ئێرە، تۆ دەرگا بکەیتەوە موناقەشەی بکرێت، دەگەڕێیەوە سەر نوقتەی سفر، هەڵسەنگاندنیش ئەوەیە ناتوانین بڵێین باشە، یان نا هەمووی دەچێتە ناو تەفسیلاتەکانەوە، دەڵێ ماددەی فلان باشە، ماددەی فلان خراپ نییە، ئەوەی تر جوابی دەداتەوە، ئەوە دەمانگەڕێنێتەوە سەر نوقتەی سفر، من پێم باش نییە بەحەقیقەت، فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە وەکو لیژنەی یاسایی لاریمان لەسەر ئەوە نییە، کە ئەو تەقیمە لەناو ماددەکە لابچێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە زۆر چاکە، کەواتە ئەو مەقتەرەحەی خۆتان زۆر باشتان کردووە، لەبەر ئەوەی پێشتر گوتبووتان جەلسەی یەکسەر ئەوەشتان لابردووە، ئەوە باشە، موقتەرەحی لیژنەی یاسایی پاش ئەوەی ئەو کەلیمەی لادا دەڵێت (تقوم رئاسة المجلس بادراج الصيغة النهائية للمشروع في جدول اعمالها وتحدد مدة مناسبة لعرضه على اعضاء المجلس للتصويت عليه)، ئەوەش صیاغەکەی غەڵەتە، ڕیئاسەتی مەجلس جەدوەل ئەعمالی نییە، پەرلەمان جەدوەلی ئەعمالی هەیە، یەعنی فی (جدول اعمال المجلس)، مەبەستت ئەوەیە خوێندنەوەی یەکەم، بەرنامەی کار، د.دکتۆرە شکریە فەرموو.

بەڕێز د.شکریە رسول ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵلاهی من ڕەئیم لەگەڵ ڕای بەڕێزت دایە، کە دەڵێی ڕەکیکە، جارێك کە دەڵێت لە خستنەی کارەکانیدا، دەبێت بڵێی لە خشتەی کارەکانیدا، ئەوە جوانترە، زۆر سوپاست دەکەم، بەڕاستی زۆر شت هەیە من تێی ناگەم، تۆ بۆمانی ڕوون دەکەیتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لە ترسی ئێوە خۆم فێر دەکەم، کاك رفعت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕەئی من ئەو ماوە گونجاوەش بۆ خستنە بەردەم ئەندامانی پەرلەمان زیادەیە، چونکە ئێمە دەمێکە ئەو مەشروعەمان لایە، وەکو جەنابیشت باست کرد، ڕەئی هەموو لایەك وەرگیراوە لەو مەسەلەیە، لەبەر ئەوە

که هاته بەردەمی سەرۆکایەتی ماوەیەکی بۆ تەحدید دەکات و دێتە جەدوەلی ئەعمالەوەو موناقەشەی لەسەر دەکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بۆ ئەوەی بگونجێت بەو شکلەی کە دامرێشتووە ئەگەر رازی بن، (تقوم رئاسة المجلس بادراج الصيغة النهائية للمشروع في جدول اعمال المجلس وتحدد اليوم المناسب للتصويت عليه)، یەعنی ریئاسە تەحدیدی دەکات، کە دەڵێن (للتصويت عليه) عەینی رۆژە راست دەکەیت، (تقوم رئاسة المجلس بادراج الصيغة النهائية للمشروع في جدول اعمال المجلس للتصويت عليه)، کێ لەگەڵ ئەوەیە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، ماددەکەی تر تکایە.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شەشەم: پرۆژەکە لە ئەنجومەن بە پەسند کراو دادەندرێت، ئەگەر ۲/۳ی ئەندامانی دەنگیان بۆدا، ئینجا وەك دەستوورێکی جێ بەجێ کراو لە هەرێمدا کاری پێ دەکرێت تا رۆژی ئەنجامدانی راپرسی گشتی.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة السادسة: يعتبر المشروع مصادقا عليه فى المجلس اذا صوت لصالحه مالا يقل عن ثلثى أعضائه، ويعمل به كدستور نافذ للاقليم لحين اجراء استفتاء العام.

بەڕێز کريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی شەشەم: لیژنە پێشنیاز دەکات ئەم ماددەیە دووبارە بەو شێوەیەی خوارەوە دابڕێژرێتەوە:

دوای ئەوەی ئەنجومەن بە زۆرینەی ۲/۳ ی ئەندامانی پەرلەمان پرۆژەکە پەسند دەکات، پرۆژەکە دەخرێتە بەر راپرسی سەرتاسەریەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عبدالرحمن فەرموو.

بەڕێز عبدالرحمن احمد رضا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ئەو داڕشتنەوەی لیژنەی یاسایم پێ باشە، چونکە هەر لە پرۆژە دەستوورەکەو لە ماددەی ۱۱٦ هاتووەو دەڵێت (پاش شەش رۆژ لە راپرسی ئەم دەستوورە کاری پێ دەکرێت و پاشان بە بڕیاری سەرۆکی هەرێم لە رۆژنامەی فەرمی بلاو دەکرێتەوە) واتە دوای راپرسی کاری پێ دەکرێت، بۆچی؟ چونکە دەکەوێتە بەردەم هاوولاتیان، خۆ یاسا بۆ جەماوەرە، بۆ جێ بەجێ کردنە، تاوەکو دەنگی لەسەر نەدەن و پێی ئاشنا نەبن، چۆن کاری پێ دەکەیت؟ زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک سالم فەرموو.

بەڕێز سالم محمد علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

مادام دەیخەینە ئیستیفتاوە، ٣/٢ ی بۆ چیە و زۆرینەی ئەندامان بەسە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک ڕۆمیۆ فەرموو.

بەڕێز ڕۆمیۆ حزیران نیسان:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەڕاستی من لەسەرەتاوە پرسیارێکم لەلا بوو و خەریك بوو پرسیارەکە نەکەم، بەڵام وەڵامی کاک کەریم و بەشێك لە قسەکانی جەنابیشت بۆ ماددەی پێشوو تر کە دیاری نەکراوە، چۆن چۆنی دەنگ لەسەر ئەو دەستوورە دەدرێت، ماددە بە ماددە موناقەشە دەکرێت، یاخود بەشێوەیەکی گشتی چۆنە؟ بۆ نموونە من مولاحەزەم هەبێت، پێشنیاریشم هەبێت لەسەر چەند ماددەیەك، یان زۆرێك لە برگەکان، کە پەیوەست بێت بە بەرژەوەندی گشتی، یاخود بە مافی گەلەکەمان، ئایا ئەگەر ٣/٢ ی دەنگی هێنا گوێ لە مافەکانی ئەو لایەنانە ناگیرێت؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

خۆی کاک ڕۆمیۆ باسی ئەوەمان کرد، لێرە ئالیتەکە دەنگ بە هەموو پرۆژەکە دەدرێت، بەڵام گوێ گرتنەکە پێش ئەوەی بێتە ئێرە، ئەوە دوو ساڵە هەر باسی ئەوە دەکەین، جاری پێش ئەوەی ناوەکە، مەبەستت لەوەدایە ناوەکە چی بێت؟ (الاشوریون والکلدان والسریان) یان (الاشوریون والکلدانیون والسریان) پێش ئەوەی بێتە ئێرە حەتمەن نوسخەیەکت دەدرێتێ و گوێ لە قسەکان دەگرین، بزانین چی دەکرێتن ئەغلەبیەتتان لە بەینی خۆتان چی دەڵێن؟ ئەو پێنج کەسەی لێرەنە، ئەغلەبیەتتان چی دەڵێن؟ دووەمیش/ ئێمە پەیوەندیمان لەگەڵ هەموو حزبەکان هەیەو ئەوان چی دەڵێن؟ پاشان ئێمە لەبەر ڕۆشنایی ئێوە ئەکسەریەتتان چیان گوتووە، ئەو صیغەیە دەخاتە ناو هینەکە، بەڵام لێرە موناقەشە ناکرێت ماددە بە ماددە، لێرە دەنگ بۆ هەموو پرۆژەکە دەدرێت، کاک جوتیار فەرموو.

بەڕێز کریم مجید شریف(جوتیار):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وشەی کاتیەکە لێرە دابندرێت باشە، پرۆژەکە لە ئەنجومەن بە پەسند کراوی دادەندرێت ئەگەر ٣/٢ی ئەندامان دەنگیان بۆدا، ئینجا وەك دەستوورێکی کاتی جێ بەجێ کراو لە هەرێمدا کاری پێ دەکرێت، تا ڕۆژی ئەنجامدانی ڕاپرسی، چونکە ئەوە دەخرێتە بەردەمی خەڵك بۆ ڕاپرسی، تا ئەو کاتەی ڕاپرسی دەکرێت، ڕەنگە ڕەئی جیا جیا دروست بێت، کۆ دەنگیەك دروست بێت ڕەئی خەڵکی بگۆڕێت، لە

راپرسیەکەشدا رەنگە خەڵك رەئیان بە نەوعێکی تر بێت، لێرە پێویستە تا ئەو کاتەی دەنگی لەسەر دەدرێت و لەبەردەم خەڵك پەسند دەکرێت، بە دەستوورێکی کاتی حیساب بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك جوتیار ئەوەمان گوت ماددەیەك دادەندرێت لە ئەحکامی خیتامی دەڵێت ئەو دەستوورە بە شێوەیەکی کاتی جێ بەجێ دەکرێت، تا ئەو ڕۆژەی دەنگی بۆ دەدرێت، کە گوتت بە شێوەیەکی کاتی، ئەوەش ڕێگا دەدات ئەگەر هەرچی گۆڕانکاریەك بێتە پێشەوە، ئەو پەرلەمانە دەسەڵاتی هەیە ئەو گۆڕانکارییە بکات، بەڵام ئەگەر دەنگی بۆ درا پەرلەمان دەسەڵاتی نییە چاکی بکاتەوە، ئیلا بە ریفراندۆم نەبێت،کاك ئاریێز فەرموو.

بەڕێز ئاریێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

پشتیوانی لە رەئی کاك جوتیار دەکەم بە دانانی وشەیەك ماددەیەك لە کۆڵ دەبێتەوە، کورت تر دەبێتەوەو چڕ تر دەبێتەوە یاسایەکە، ئەوە یەك.

سەبارەت بە کاتی کاری پێ دەکرێت تا دەنگدانی سەرتانسەری، پێویست بە ماددەیەك ناکات...... .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ناکرێت کاکە باسمان کرد لە ماددەی پێشوودا، ئێمە دەستوور دادەنێین بۆ هەرێمێك، بۆ میللەتێك، تۆ لە هینەوە ناکرێت، ئەوە کاتیە، خۆی وشەکەش کاتیە، کارەکەش بۆ ئەو وشەیە کاتیە، لە ئەحکامی خیتامی ئیشی وایە دادەندرێت، بەڵام لێرە پێی بڵێی من دەستووری کاتی دادەنێم، ئەوە هەڵەیەکە دەیکەن، پێشتر حەسممان کرد ئەو مەوزوعە، فەرموو کاك ئاریێز.

بەڕێز ئاریێز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

تا ئەو ڕۆژەی دەنگی سەرتاسەری لەسەر دەدرێت کاتیە، کە دەنگی لەسەر درا ئەو کات هەمیشەییە، ئەوە یەك.

دوو/ تۆ باسی ئەوە دەکەیت کە دەڵێی ئێمە لەبەر ئەوەی لیژنەمان داناوە، یەکسەر ئەو پرۆژیە دێنین دەنگی لەسەر دەدەین، من چۆن دەنگ لەسەر پرۆژەیەك دەدەم کە تا ئێستاکە ئەندامی پەرلەمانی کوردستانم نەمدیوە، دەیان جار من داوام لەو لیژنەی پێداچوونەوەیە کردووەو نەیانداوە بە من، لەگەڵ ئەوەشدا لە کوچە و کۆڵانان و لەولاو لەولا هەیە، با ئەوەتان پێ بڵێم، بەڵام بە رەسمی نەدراوە بە من بۆ ئەوەی من تێبینیەکیان لەسەر بدەم و من قسەیەکی لەسەر بکەم، چۆن دەکرێت؟

سێ/ شێوەی دەنگدان لەسەری بێگومان دەکرێت، یەعنی پەرلەمان نازانێت هێشتا چی لەسەرە، کۆبوونەوەیەك لەگەڵ مەکتەبی سیاسی ئەو حزب کرا، یان ئەو حزب کرایە، ئەوە ڕەنگە رەئی من نەبێت، ڕەنگە رەئی ئەندامانی پەرلەمان نەبێت ئەوانی تر، ئێمە نەماندیوە بەڕاستی، لەبەر ئەوە حەقە ئەو

مەسەلەیە دیسان بڕیاری لەسەر بدرێت کە ئەو مەسەلەیە دیسانەوە دیاری بکرێت ئایا مادده، مادده موناقەشەی لەسەر بکەین؟ ئەگەر واش نەبێت دەبێت دەنگی لەسەر بدەین، نەك ئێستا هەموو پرۆژەکە بێنین و دەنگی لەسەر بدەین، لیژنەکە پرۆژەی ئامادە کردووە، بۆ ئەوەی لە پەرلەمان بخوێندرێتەوەو ڕەئی پەرلەمانی لەسەر وەربگیردرێت، نەك بۆ ئەوەی هی ئەوان بدرێتە دەنگدان و پەسند بکرێت.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك ئارێز تۆ لێرەدا بەهەڵە چووی لەبەرئەوەی پێت وایە ئەوە پرۆژەیەکە بۆ یاسا، لە دونیادا کە دەستوور دادەندرێت، تەریقەی دانانی دەستوور لیژنەیەك پێك دێت و ئەو لیژنەیە پسپۆڕەو متمانەی لە هەندێ وڵاتدا دەبێت دەنگ بۆ ئەو لیژنەیەش بدرێت، ئەو لیژنەیەی کە دەستوور دەنووسن خەڵك دەنگی بۆ دەدات، لەبەر ئەوە ئەو متمانەیە داروەتە ئەو، ناکرێت تۆ لێرە مادده بە مادده دایبنێی، ئەگەر نا تەکلیفی دە کەسمان دەکرد، یان هەر کەسێك پرۆژەیەکی دەهێناو دەمانخستە ئێرە، لێرە مادده بە مادده موناقەشەمان دەکرد، دوو ساڵ و نیوە موناقەشە دەکەین، لەبەر ئەوە ناکرێت ئەوە بخرێتە دەنگدان، بەڵام نوسخە پێش ئەوەی بێتە ئێرە کە ئێمە ئیستلاممان کرد لێرە، من بۆ صیغەی یەکەم کە لیژنەی یاسایی گوتی لە یەکەم جەلسەدا پاشی وەردەگریت چاکیان کردەوەو دەنگم لەسەری نەکرد، کە هاتە سەر سەرۆکایەتی پێش ئەوەی بیخەینە ناو ئەجیندە بۆ دەنگدان، بە تەئکید نوسخەی دەگاتە هەمووتان، خۆ ناکرێت بێین و لە ڕۆژی دانیشتن دا بڵێین فەرموو دەنگ بۆ ئەوە بدەن، نوسخە دێتەلای هەمووتان بە عەرەبییەکەو بە کوردیەکەش بەلای کەمی پێشی هەفتەیەك و دە ڕۆژێك پێش ئەوەی کە دەنگ بدەن، ئەو کاتە دەزانین بۆچی دەنگ دەدەین، مەعلومە ئەوە، فەرموو نوقتەی نیزامیت چیە کاك ئارێز.

بەڕێز ئارێز عبدالله أحمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابی سەرۆك ئەوە ڕاست نیە تۆ دەڵێی هەڵەی، بۆچی من هەڵەم ئەگەر بۆچوونم جیاواز بێت لەگەڵ بۆچوونی جەنابت، بەڕاستی حەقە ئەوە ڕەش بکرێتەوە لە پرۆتۆکۆل و ئەو شتانەش بەکارنەهێندرێت و، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

هەڵەی لە تێگەیشتنی بەڕێوە چوونی، پێت وایە کە منیش هەڵە دەکەم، هەڵە کردن چیە؟ بەشەر هەرکەسێك ئیش بکات، ئەوە هەڵە دەکات، هەرکەسێك ئیش بکات من ڕۆژێ دە هەڵە دەکەم، پێت ناخۆش نەبێت ئەو قسەیە، ئینسانێك ئیش بکات ئەوجا هەڵە دەکات، نە ڕەخنەم لێ گرتووی و نە گوتوومە تۆ غەڵەتی، هەڵەش شتێك، هەڵە ئینسانێکە قەرارات، ئەوە کاك عثمان دە جار پێم گووتووە هەڵەی، چی تێدایە، ئیعترازیشی نەکردووە، ئەویش بە من دەڵێت هەڵەی، وشەیەکی زۆر ئیعتیادیە، ئینسانێك ئیش بکات هەڵەش دەکات، ئەو ئینسانەی ئیش ناکات کە لە ماڵی خۆی دانیشتووەو هیچ مەسئولیەتی نییە،

ئەوە هەڵە ناكات، ئەو كەسە هەڵە ناكاتن، پێت ناخۆش نەبێت، ئەگەر پێشت ناخۆشە با شەتبی بكەین؟

كاك محمد رفعت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەو روونكردنەوەی جەنابت كە گوتت لە ئەحكامی خیتامی باسی ئەوە بكرێت، ناكرێت لێرە جێی بكرێتەوە و بە وشەی كاتی كۆتایی پێ بێت؟ ئەگەر بكرێت باشترە لەوەی كە لە ئەحكامی خیتامیدا باسی لەوە بكرێت ئەم دەستوورە كاتیە، یان هەمیشەییە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئێمە لێرە كاك محەمەد، كە دەڵێت (یعتبر المشروع مصادقا علیه فی المجلس) ئەو سیفەتەی هەیە بە تەنها، یەعنی مەشروعەكە پەرلەمان موسادەقەی لەسەر كردووە، نە بە مەعنای كاتی دێت، نە بە مەعنای دائیمیش دێت، ئەو مەشروعە لەلایەن پەرلەمانەوە دەنگی لەسەر دراوەو موحەددەدە، كاك كمال فەرموو.

بەڕێز محمد قادر عبدالله (د.كمال كەركووكی):

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

كە لێرە دەڵێت وەك دەستوورێكی جێ بەجێ كراو لە هەرێم كاری پێ دەكرێت، تا رۆژی ئەنجامدانی راپرسی گشتی، لێرە مەبەستی ئەوەیە كە ئیحتمالە لە راپرسی رەت بكرێتەوە، بەڵام هەتا ئەو رۆژە وەكو دەستوورێك كاری پێ دەكرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوەی كاك محمد رفعت گوتی دەكرێت كە لێرەدا لە ئەحكامی خیتامی نووسراوە، لەوێ جێگای هەیە موناقەشەی بكەین و داخلی ئەو كەلیمەی موەقەت بكەین، لەوێ نووسراوە (تعتبر الدستور النافذ: هو دستور الدائم للاقلیم اذا صوت لصالحه اغلبیة المصوتین) لێرەدا دەكرێت باسی بكەن، كاك دلێر ئەگەر شتێكت نییە دەیخەمە دەنگدانەوە؟ فەرموو.

بەڕێز دلێر محمد شریف:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

راستی كەلیمەی كاتی و كەلیمەی هەمیشەیی دوو كەلیمەی دیاری كراون لەڕووی قانون و بە تایبەتی لەڕووی دەستووریەوە، ئەمە بە مانای ئەوە نییە بۆ ماوەیەكی دیاری كراو ئیشی پێ بكەین، یان ئیشی پێ نەكەین، كە دەڵێی كاتی ئەم دەستوورە كۆمەڵێك بنەمای هەیە مامەڵەی لەگەڵ دەكرێت بۆ تەعدیل كردن و چۆنیەتی تەعامول كردن لەگەڵ ئەو دەستوورە، كاتێك كە دەڵێی دائیم دیسان بەجۆرێكی ترە، دەبێت لیژنە هەبێت و كۆمەڵێك عەرقەلە دێت وەكو ئەوەی كاك شێروان گوتی جامد دەبێت و تەعدیلی ئاسان نابێت، ئەم موەقەتە بە مانای كاتی نییە، كاتی لە زەمەنەكە، مەبەست لە شتێكی ترە، لەبەر ئەوە ئەوەی

که کاک دکتۆر گوتی، ئەو ماوەیە خۆی دیاری کردووە، دەڵێت تاوەکو دەستوورەکە پەسند دەکرێت لای خەڵك، یەعنی بە ماوەیەکی کاتی ئەم دەستوورە نافز دەبێت، نەك دەستووری کاتی.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر راستە قسەکانت، کاك د.نوری فەرموو.

بەڕێز د. نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابتان روونتان کردەوە کەوا پرۆژەکە پاش ئەوەی کەوا ئامادە دەکرێت بڵاوبکرێتەوە بەسەر ئەندامانی پەرلەمان، بەڵام وەك ئاگاداری بە عەرەبی دەڵێت (للاطلاع) مافی ئەوەیان نابێت کەوا بە هیچ شێوەیەك راو سەرنجی خۆیان دەربڕن دەربارەی ئەو ماددانە لەکاتی پەسند کردنی لەلایەن پەرلەمانەوە، ئەوە من بەشێوەیەکی دیموکراسی نازانم و لە هەمان کاتیشدا من وابزانم ئەوە بەرەو هەڵەی وامان دەبات، کەوا ئەو پرۆژە دەستووریە بەو شێوەی کەوا لە پەرلەمانی عێراقدا پەسند کرا لێرەش بەهەمان شێوە پەسند دەکرێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابت پێمان بڵێ لە پەرلەمانی عێراق چۆن پەسند کرا؟

بەڕێز د. نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

دەستووری نەبوو، پێویست بوو لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە تاوتوێی هەموو ماددەکان بکرابوایە، پاشان دەنگیان لەسەر بدابا، ئەگینا دێتە ئێرە و تێکڕا دەنگی لەسەر بدرێت بە ئا یان بە نا، ئەوە بە کارێکی دیموکراسی نازانم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

جەنابت گوتت وەکو عێراق بین، دواتریش دەڵێی عێراقیش وایان کردووە، بەڵێ کاك شێروان.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵا من دوو مولاحەزەم هەیە، یەکەم: ئەو لیژنە دەستووریەی کە دامەزرا لەلایەن پەرلەمانی کوردستانەوە بە بڕیارێکی پەرلەمانی دامەزراو هەموو ئەندامانی پەرلەمانیش دەنگیان لەسەر ئەو کادیرانەدا، کە لەناو پەرلەمانن و، بووە جێگەی متمانەی ئەو ئەندامانەی پەرلەمان، بۆیە ئەو دەستوورە لەسەر ئەو ئەساسە دامەزراوەو داڕێژراوە. دووەم: ئێمە ماوەیەکی زۆرمان لە لیژنەی دەستووری بەڕێزان کاك طارق و ئەوان هەموو ئاگادارن، ئێمە ماوەیەکی زۆرماندا بە هەزاران مولاحەزاتمان بۆ هات، چ لەلایەن ئەندامانی پەرلەمانەوە، چ ئەوانەی لە دەرەوەی ئەندامانی پەرلەمان، رێکخراوەکانی کۆمەڵگای مەدەنی و لە هەموو جیهەتێکەوە بۆمان هاتووە، ئەو رەئیانەی کە گەڵاڵەمان کردووە، ئێستا بەپێی ئەو

رەئیانەی ئەو خەڵکەیە کە لەناو دەستوورەکە خۆی دیتووتەوە، سەربەخۆ دامان نەناوە، بۆیە بە حەقیقەت من پێموایە جەنابی دکتۆر نوریش ئامادە بووە تا ئاخر مەرحەلەی، لەم دواییەدا ئیستیقالەیدا، خۆیشی ئامادە بووە لە مەسائیلی دەستووری و زۆربەی زۆری خاڵەکان، بۆیە بە حەقیقەت ئەم لیژنەیە جێگای متمانەی ئەو پەرلەمانە بووە کە ئەو دەستوورەی داناوە، ئێستاش دەستوور مەفروزە بەڕاستی بە شێوەیەکی کۆمپلیتی لە ناو پەرلەمان تەسویتی لەسەر بکرێت، نەك ماددە بە ماددە، چونکە باوەڕ ناکەم لە هیچ وڵاتێکی دونیا ئەوە هەبێت تۆ بچی ماددە بە ماددەی دەستوور موناقەشەی بکەیت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کەرخی فەرموو.

بەڕێز كرخى نجم الدين نورالدين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەڵڵاهی وەکو ئەندامێکی لیژنەکە، وەکو نوێنەری گەلی تورکمان لەوێ شەرەفی ئەوەم هەبوو کە بەشداری بکەم، خۆی ئەوەی من لێی تێ دەگەم، ئەو دەستوورە کە ئامادە کراوە جیهەتێك شەرعیەتی دەداتێ، یەعنی ناکرێت تۆ دووجار شەرعیەت بدەی بە شتێك، ئەگەر دەچێتە ریفراندۆم، ئەوە میللەت شەرعیەتی دەداتێ، چۆن دەکرێتی ئەو تەسویتەی کە لێرە دەکرێت، ئەو تەسویتە بۆ شەرعیەتدان نییە بۆ دەستوورەکە، بۆ ئەوەی بچێتە ریفراندۆم، بۆ ئەوەیە، یەعنی ناکرێت ئێمە لە دوو شوێن بڵێین ئەو دەستوورە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەس ئیزافەیەك، پەرلەمان ئەو شەرعیەتەی هەیە تا ریفراندۆم، ئەو پەرلەمانە بە ئیعتیبار نوێنەری خەڵك و مەرحەلەی ئینتقالیە، لە لیژنەکە کە تەواو کرا، بە کۆتایی صیغەکەی کە هاتە ئێرە، لێرەش دەنگی بۆ درا تا ریفراندۆم کاری پێ دەکرێت، ئەوەیە فەرقەکە، کاك بکر فەرموو.

بەڕێز بكر فتاح حسين:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بە رەئی من ئەگەر ماددە بە ماددەش بخرێتە دەنگدانەوە، بەڵام هەڵسەنگاندنی تیا نەبێت، ئەگەر لەسەر ماددەیەك ٣/٢ی نەهێنا، ئەو وەختە بە تەئکید رەنگە موناقەشەی بکەین، بەڵام هەڵسەنگاندنی با تیا نەبێت، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەویش ناکرێت کاك بکر، کاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خليل ابراهيم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

فەهمەکی وابزانم بە رەئی من غەڵەت هەیە لەو مەوزوعە، جەنابت ئەوە دوو، سێ جارە تیکراری دەکەیەوە، ئەو بۆچوونەی کاك کەرخی سەد لە سەد...... .

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

عەفوم دەکەی، ئێستا بە منی گوت غەڵەت دەکەی، کاك ئاریز بۆ ئەوەی ئاگادار بیت، کاك ئاریز فەرموو.

بەڕێز ئاریز عبدالله احمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من جارێك باسم کرد، تۆ ئەوەندە جارت پێ گوتمەوە کە کاکە زەرەرم کرد من.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك خلیل فەرموو.

بەڕێز خلیل ابراهیم محمد:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەگەڵ تەواو داوای لێ بوردن، مەبەستم فەهمەکە غەڵەتە، بەرەئی منیش ئیحتیماله من سێ جار غەڵەت بم، ئەوەی بەڕێز کاك کەرخی گوتی ئەوە بەرەئی من ئەوە دروستە، پەرلەمان بەس دەتوانێ تەصویت لەسەر ئەمە بکات دەبێتە پرۆژە بۆ ئیستیفتا، عەمەلیشی پێ ناکرێت، کە تۆ دبێژی دەستوور دائیمە، ئان عەمەلێکی موئەقەتی پێ دەکرێت، یان دەستوورێکی موەقەت، هەتا دەستووری موەقەتیش بیت لازمە هەر ئیستفتای لەسەر بکرێت، ئێمە لە لیژنەی یاسایی راوبۆچوونمان کە دوێنێ باسمان کرد لەو مەوزوعە بۆچی ئێمە گوتمان (یعتبر نافذا) ئەوەمان لادا، بۆ ئەوەیە تا لە دەستووری موەقەت لەگەڵ ئەوە نەبین، فەقەت شەرعیەت بە ئیستفتا وەربگرین، نە عەمەلی پێ دەکرێت، نە دەبێتە دەستووری دائیم، ئیللا دوای ئیستفتا فەقەت ئیشی پەرلەمانی ئێمە ئەوەیە، ئەوە یەك، کو ببێتە مەشروع بۆ ئیستیفتا.

دووەم: من ئەگەر ئەو رەئیەم لێ قبوڵ بکەن و بڵێن (بأغلبیة ثلثی اعضاءه) ئێمە بیکەینە (بموافقة ثلثی اعضاءه) یەعنی (ثلثی)ی و زیاتر، ئیحتماله دەقیق تر بێت، ئەو کەلیمەی ئەغلەبیە بکەینە موافەقە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاکە یەعنی هەمووی بابی ئیجتیهادە، ئیسرار لەسەر رەئیەك مەکەن تکایە، بۆیە تکا دەکەم بە خۆشمەوە دەڵێم، ئەو ئیجتیهادە، دەستوور دائیمی بکەی و دائیم نەبێت موەقەت دەبێت، ئەگەر بە قسەی جەنابت بکەین، ئیمکان هەیە ئێمە ڕابوەستین بۆ جێ بەجێ کردنی ماددی ١٤٠، مانای وایە دەستوورمان نییە، ئێمە لێرە ئیقرار دەکەین، ئالیەتەکەی ئیقرار دەکەین، دەڵێین ئەوە مەرحەلەی ئینتیقالیە، تا جێبەجێ کردنی ماددەی ١٤٠ ئەو دەستوورە بە شێوەیەکی موئەقەت موعامەلەی لەگەڵ بکرێ، ئێمە خۆمان لێی قەرار دەدەین و لە دونیادا هەندێ جێگا هەیە بە موئەقەتی مەجلیس قیادەی سەورە دەستووری لەسەر دانابوو لە ٥٨ەوە تاوەکو رووخاش ئیستیفتای لەسەر نەکراوە، دەستووری موئەقەت بووە، بەڵام دەستووری دائیم راستە، دەستووری دائیم ئێمە بۆمان نییە ریفراندۆمی لەسەر نەکرێ، ئەویش ئیجتیهادە، ئەمما ئیجتیهادی وەسەتی ئەوەیە ئێمە ئەو دەستوورە دەنگی بۆ دەدەین وەکو دەستوورێکی موئەقەت تا ریفراندۆم، کە لە

ریفراندۆم دەنگی بۆ درا دەبێتە دەستوورێکی دائیم، ئەوە دەبێ لە ماددەیەکی خیتامی بنووسرێ، وازیح بێت، ئەمما ئەگەر وا نەبێ بۆ وا دەکەی؟، کەواتە رای دەگرین تا ئەو وەختی کە دەتوانی تۆ ریفراندۆم بکەی با حەفتەیەك و دوو حەفتە، تۆ دێی لە پەرلەمان قەرار دەدەین و هەموو ئالیەتەکە حازر کراوە، ئێمە ئێستاکە موحتاجی ئەوەینە کە خاوەن دەستوور بین، ریفراندۆمەکە ئیمکان هەیە نەکرێ بەو ئاسانیە، چونکە ئێمە دەمانەوێت خەڵکی کەرکووك و خانەقین و مەخموور و سنجار و شێخان و هەموو ئەوانە دەنگی بۆ بدەن، دوو حالەت نەبێت، بەڵام دوو لەسەر سێیەکە هێنی ئەوەیە، فەرموو کاك کەریم.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەو پشتیوانیەی لە بۆچوونەکەی جەنابت، لەسەرەتای ئامادە کردنی ئەو پرۆژەیە بەڕاستی لەگەڵ ئەوەدا بووم، هەمان رەئی جەنابت کە ئەو کاتەی کە لە پەرلەمان موصادەقەی لەسەر دەکرێ، دەبێ کار بەو دەستوورە بکرێ و ناوی لێ نەنێین دەستووری کاتی، بەڵام بەشێوەیەکی کاتی کاری پێ دەکرێ، تا ئەو رۆژەی ئیستیفتای لەسەر دەکرێ، بۆ؟، یەك: ئێمە ناتوانین چاوەڕێ بین هەتا ماددەی ١٤٠ جێبەجێ دەبێتن، دوو: بەپێی ماددەی ١٤٠ دەستووری عێراقی ئێستاکە لێژنەیەك پێکهێنراو چەندین گۆڕانکاری لەو دەستوورەدا کراوە، دەستووری هەرێمی کوردستانیش مەعلومە لای جەنابتان مەحکومە بە دەستووری عێراقی، نابێ ناکۆك بێ لەگەڵ دەستووری عێراقی، ئەگەر ماددەیەك لەوێ گۆڕانکاری کراو ئێمەش ئیستیفتامان لەسەر کرد، ئەو کاتە زۆر زەحمەتە بۆ ئێمە جارێکی تر بێین بۆ گۆڕینی ماددەیەك ئیستیفتای لەسەر بکەینەوە، ئەوە دوو، سێ: ئەگەر هاتو سبەی رۆژێ هەر لە کاتی جێبەجێ کردنی ئەو ماوەیە تا ئیستیفتا دەکرێ لە کاتی پیادە کردن و جێبەجێ کردنی ئەو دەستوورە، هەر شەرخێك و هەر کەموکورتیەك لەم دەستوورەدا بەدی بکرێ، لە کاتی جێبەجێ کردنیدا، بۆمان ئاسان دەبێ وەکو دەستوورێکی مەرن زوو بیهێنینەوە پەرلەمان و گۆڕانکاری تێدا بکەین، موصادەقەی لەسەر بکەینەوە، بەڵام جارێکی دیکە ریفراندۆم بکرێت زۆر زەحمەت دەبێ، بۆیە لەو ماوەیەدا وەکو تێست پێم وایە جێبەجێ بکرێ، ئەوە دەستوورێکی زۆر زۆر باشە لە قازانجی ئێمەو گەلەکەمان دایە، لە بەرژەوەندی گشتیدایە، بۆیە لەگەڵ بۆچوونەکەی بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەنم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من هەر ئەو تەوزیحەم ویستم بکەم، ئێمە ناتوانین وەکو پەرلەمان موناقەشەی ماددە بە ماددەی دەستوور بکەین، لەبەر یەك هۆ، لەبەر ئەوەی دەستوور قانون نییە، دەستوور وەسیقەیەکە هەموو ئەتراف و هەموو لایەنەکان کە ئەم وڵاتەی پێوە ئەبەن بەڕێوە، ئیتیفاق ئەکەن لەسەر شێوازێك بۆ بەڕێوەبردنی وڵاتەکە،

ئیتر خۆ شەرت نییە بە دڵی من بێ و بە دڵی یەکێکی تر بێ و هەر یەکە حەز بکات رەئی خۆی فەرز بکات، ئێمە لێرە بیکەینە چەلەحانێ لەگەڵ یەکتر بەڕاستی، ئێمە ئەمە خۆی ئەوەیە، بۆیە ناتوانین، بەس لەسەر مەشروعەکە ئێمە ئەتوانین بڵێین بەڵێ با دەنگی بۆ بدەین و بەڵێ با بۆ بەکار بێت، هەر ئەوەندە ویستم بۆ ئیزاح و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە سێ کەسی تر قسەی دەکات و دوایی دەیخەینە دەنگدان، فەرموو د.نوری.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەگەڵ بۆچوونەکانی کاک کەرخی و کاک خلیل دام، چونکە ئەم پرۆژەیە کاری پێناکرێت هەتاوەکو لە لایەن خەڵکی کوردستان دەنگی لەسەر نەدرێت، هەمان شێوەش بەکار هێنرا لە کاتی پەسند کردنی دەستووری عێراقدا، پەرلەمان پەسندی کرد، بەڵام کاری پێنەکرا، هەتا لە لایەن خەڵکی عێراقەوە دەنگی بۆ درا، سەبارەت بەوەی کەوا، سۆزان خان دەڵێت هەموو لایەنە سیاسیەکانی عێراق دەنگی بۆ دەدەن، ٨٠٪ خەڵکی کوردستان بێ لایەنن، سەر بە لایەنی سیاسی عێراقی نین، بۆ وەڵامدانەوەی کاک شێروان حەیدەریش، من لەسەرەتاوە لە تەمووزی ٢٠٠٦دا لە کاتی پشووی پەرلەمان کۆبوونەوەك کراوە لە ماوەی دوو رۆژدا دەستکاری نزیکەی ٢٠ مادە کراوە، بەشداریم لەو کۆبوونەوەیە نەکردووە، لەوەتەی کەوا لیژنەکەش دەستی بە کار کردن کردووە لەوەشدا بەشداریم تێدا نەکردووە، سەبارەت بەو پێشنیازانەی کەوا لە لایەن رێکخراو و هەموو لایەنەکانی ترەوە نێردراوە بۆ لیژنەکە، تەنیا دەستەی سەرۆکایەتی و ئەو لیژنەیە ئەو کارەی یەکلا کردۆتەوە بەبێ پرس کردن بە لیژنەکە، ئەویش کارێکی نا قانونیە، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عزالدین قسە بکات، دوایی وەڵامی بدەنەوە لیژنەی دەستووری.

بەڕێز عزالدین سلیم خدیدا:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وابزانم فەراغ کێندەر دایە، فەراغ ئەوە مە پێشنیاری خۆ پێشکەش کرینە بۆ لێژنێ، گەلەك پێشنیار هاتیە پێشکەش کرن، کردنا کە ئەو پرۆژە وا پێشکەش کرنا، بەلێ ئەو پێشنیارانە جێبەجی بوونە و ئالیە لێژنێ مە ئانا ژتێناگەین و مە ئەو مەشروعی نوکە هاتین کە دێتە بەردەستی مە نەدیتیە، ئێمە نوێنەری خەڵکینە لە چاو دەنگی خۆ خەڵك دەنگی خۆ دەداتن، دێ موعاتەبە دەکاتن دەنگی خۆ دای ئەوان پەسند کری، ئەویش دەبێ پەسند بکەین، ئەگەر فەراغێك تێدا هەبێت لە هەر شەریحەك هەبێت و ئەگەر قابیلی گۆڕینی هەیە ئەو مەشروعە پشتی تێدا پەسند کرن لە پەرلەمانی، ئان مولاحەزاتی پەرلەمانی بنووسن خیلالی ماوەیەکدا بێت، دە رۆژ بێت، ٢٠ رۆژ بێت، ١٥ رۆژ بێت، پشتی هەندی تەعدیل بکەن، ئەم مولاحەزاتە بگرن، چونکە ئەدای پەرلەمانی زۆربەی وان و ئەو مەشروعەی هەنووکە دێتە بەردەستی وان

و نەدیتیە و دێ ماوەیەك حەفتەك ببێنن قابیلی گۆڕین نییە، وەختی قابیلی گۆڕین نەبێتن مادەم بۆ دێتە بەردەم پەرلەمان؟ با نەییتە بەردەم پەرلەمانی و هەمان سەرووی مێزێ پەسند بکەین و تەواو، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك شێروان فەرموو.

بەڕێز شێروان ناصح حیدری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو قسانەی برای بەڕێزم کاك کەریم کردی تەعبیر لە وجهەت نەزەری خۆی دەکات، بەڵام سەرجەم ئەندامانی لیژنەی قانونی لەگەڵ ئەو رەئیە نینە، ئەوە یەك، دوو: ئەگەر ئێمە وا بچینە ناو مەسەلەکان و بڵێین پەرلەمان ئەگەر دەستووری پەسند کرد، ئەوە دەستوورێکی وەقتیەو دوایی کە درایە ریفراندۆم ئەوە دەستوورێکی دائیمیە، ئێمە وا بزانم بە هەڵە چووینە، ئەوە معیار نییە لە بۆ دەستووری دائیم و دەستووری موئەقەت. سێیەمیش: ئەوەی برای بەڕێزم کاك د.نوری ئیشارەتی پێدا، ئەوە مەوزوعێکی دوور و درێژە لێرە باس ناکرێ، بەڵام بە موختەصەری دەڵێم، هەموو ئەو لوجانانەی کە تەشکیل کرابوو لە زمنی لیژنەی دەستووری و هەر کەس بە گوێرەی فەرعی خۆی، مولاحەزاتیان هێنا و پاشان مولاحەزاتەکانتان هەمووی فەرز کرا لە ژوورێکی تایبەت و داندرا، و داوا لە ئەندامانی لیژنەی دەستووری کرا کێ مولاحەزەی هەیە فەرموو بە فەهرەست داندرایە و با بچێ مولاحەزەی خۆی دەست نیشان بکات، ناشکرێ ئێمە ١٩ کەس دانیشین و ١٩ کەس ئاڵوگۆری رەئی خۆمان بکەین لەسەر مولاحەزەیەك، بۆیە دوای ئەوەی کە سەقفە زەمەنیەکە تەواو بوو و مولاحەزات نەبوو، ئێمە وەکو سەرۆکایەتی لیژنەی دەستووری هەڵساین ئەو مولاحەزاتانەی ئەوەی بە نەزەری ئیعتیبار وەرگیرا وەرگیرا، عەرزی لیژنەمان کردەوەو دووبارە کە عەرزی لیژنەمان کردەوە، لیژنەکان زۆربەیان حازر ببوون، ئەگەر جەنابی حازر نەبوو، ئەوە مەوزوعێکی ترە، پاشان ئەگەر جەنابی هیچ مەشاکیلەکی هەبوو لەگەڵ لیژنەی دەستووری، ئەوە لێرە مەجالی بەحس نییە، لێرە بەحس بکرێ بەراستی، بەڵام چۆنیەتی بەڕێوەچوونی ئیش و کارەکە لە لیژنەی دەستووری بەو شکلە بووە، هەتا گەڵاڵە کرایە و ئەوەی کە ئێستا ئامادە کراوە بۆ خوێندنەوەی یەکەم، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من پێموایە ئەم ماددەیە بە صیغەیەکی زۆر رێك و پێك هاتووە لە شوێنی خۆیدا، لەبەر ئەوەی بێینە سەر ماددەی نۆ کە ئێستا پاش تۆزێکی دیکە دێینە سەری، ماددەی نۆ باس لەوە ئەکا کە دەڵێ: (یعد المشروع دستوراً دائماً للاقلیم بعد موافقة اغلبیة المصوتین علیه في الاستفتاء)، ماددەی هەشت، ئێمە پێویستمان بە

دەستوورێك هەیە ئێستا بۆ خۆمان، ئێمە پێش تۆزێك هاورێم كاك شێروان باسی لەوە كرد كە ئێمە تاكە حكومەتی هەرێمی كوردستان لە ناوچەی شەرقی ئەوسەت دروست بووین پێویستمان بە دەستوورێك هەیە، ئێمە تا ئێستا دەستوورمان نییە، كار كردن بەو دەستووره كە ئێمە ئیشی پێ ئەكەین كە سیفەتی نە دەستووری موئەقەتی هەیە و نە دەستووری دائیمی هەیە، راستە هەتاكو ئیستیفتای عامی لەسەر دەكرێ، لەبەر ئەوە ئێمە فەراغێكمان هەیە، فەراغی دەستووریمان هەیە و ئەو فەراغە ناوی نییە دەستووری موئەقەت و بە شێوەی كاتی ئیشی پێ ئەكرێ، هەتا ئەو دەستووره عەرز دەكرێ بۆ جەماوەری گەلی كوردستان و دەنگی لەسەر دەدرێت، سوپاس.

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك كەریم فەرمووو.

بەرێز كریم بحری عبدالله:

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوەی مامۆستای بەرێز د.نوری ئاماژەی پێدا كە لە بەغدا بەو شێوەیە پەیرەو نەكرایە، كە دەستوورەكە لە لایەن جەمعیەی گشتیەوە موصادەقەی لەسەر كراوە، دوای ئەوە خرایە ریفراندۆم و كاری پێ نەكرا، وابوو، راستە، لەبەر ئەوەی لە عێراق فەراغی دەستووریان نەبوو، قانونی ئیدارەی دەوڵەت وەك دەستوورێكی كاتی لە عێراق پەیرەو دەكراو ئیشی پێدەكرا، فەراغی دەستووریان نەبوو وەكو ئێمە، ئێمە فەراغی دەستووریمان هەیە، من دەپرسم ئایا كەی ریفراندۆم دەكرێ؟ خۆ سازدان و ئامادە كردن بۆ مەسەلەی ریفراندۆم بەراستی كارێكی وا ئاسان نیە، كارێكی زۆری دەوێ، لەوانەیە چەند ساڵێكمان پێ بوێت، ئەگەر نەكرا خۆ ئێمە چاوەرێی ئەوە ناكەین، بەڵام ئەگەر بێ و تا ریفراندۆم دەكرێ كار بەو دەستووره بكرێت، نەك ناوی لێ بنێین دەستووری كاتی، بە شێوەیەكی كاتی كار بەو دەستووره بكرێ، پێم وایە لە بەرژەوەندی گەلەكەمان دایە، بۆیە من جارێكی تر تیكراری دەكەمەوە ئەوەی كە ئاماژەشی پێكرد كاك شێروانیش ئاماژەی پێ كرد، رای خۆم بوو رای لیژنەی یاسایی نەبوو، من رای خۆم دەربڕی و پشتیوانیم لە بۆچوون و رای بەرێز سەرۆكی پەرلەمان كرد، بۆیە من جارێكی تر تیكرار دەكەمەوە، زۆر لە ئەندامانی پەرلەمانیش داوای ئەوەیان كرد كە ئەو یاسایە لێرەدا لەو یاسایەدا بێت كار بە پرۆژە دەستووری هەرێمی كوردستان بكرێت بە شێوەیەكی كاتی، من پێم وایە داوایەكی رەوایە و شتەكە لە جێی خۆیەتی و، زۆر سوپاس.

بەرێز سەرۆكی ئەنجومەن:

كاك عوسمان فەرمووو.

بەڕێز عثمان عبدالله قادر(بانی مارانی):

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللا دیارە لەسەر مەسەلەی دەستوور، کار پێکردنی، یان کار پێ نەکردنی هەتا ریفراندۆمی لەسەر دەکرێ، بوویتە ئەوە کە لەوانەیە دەربچێ کاری پێ بکرێ، کەواتە ئەگەر کاری پێ بکرێ، من تەئیدی ئەو رەئیەی کاک خەلیل و کاک عیزەدین دەکەم، فیعلەن ئەندامانی پەرلەمان بۆ ماوەی دە رۆژ، ١٢ رۆژ دەبێ یەکەو نوسخەیەکی لەو دەستوورەیان لا بێ، ئێمە ئێستا نازانین نە گۆڕان کراوە نە نەکراوە، وەکو نازانم ئەو سرە چیە؟ وا شاردراوەتەوە، ئەو دەستوورە کە ئێمە نوێنەری خەڵکین لەو پەرلەمانە دەستوورەکەی لە ئێمە دەشارنەوەو پێمان پێشان نادەن، ئەوە سڕەو خۆی لە خۆیدا شتێکی تێدایە و جێگای گومانە، بۆیە من داوا دەکەم و پێشنیار دەکەم ئەو دەستوورە دابەش بکرێ بەسەر هەموو ئەندامانی پەرلەمان، بۆ ماوەی دە رۆژ ، پازدە رۆژ موناقەشەی لەسەر بکەن و مولاحەزاتی خۆیان بدەنەوە لیژنە تا دەچێتە ریفراندۆم و چاکسازی تێدا بکرێ، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک عوسمان ئەوەلەن، هیچ شتێك نییە بشاردرێتەوە، ئەوە یەك.

دوو: ئەو پرۆژەیە بۆیە لیژنەی دەستووری نایداتن، چونکە گۆڕانکاری دائیم بەسەر دێت، تا ئێستا چەندین سایت و رۆژنامە بڵاویان کردووتەوەو زۆر هەڵە بووەو غەڵەتی تێدا بووەو گۆڕانکاری تێدا بووە، ئێستاش تەماشا بکەین لە سایتەکاندا ئەو پرۆژەیە بڵاوبوویتەوە لەگەڵ ئەوەی کە ئاخیر شتەو فەرقی هەیە، بۆیە لێژنەکە بڕیاریان داوە تا کۆتایی صیغە نەیەتن بڵاوی نەکەنەوە، لەم رۆژانەدا کۆتاییان پێ هێناوە و یەك، دوو نوقتە نەبێت و ئەویش دەبێ ئێمە باسی بکەینەوە لەگەڵ لیژنەکە و بگەینە صیغەی نیهائی، بەڵام پێش ئەوەی بدرێتە دەنگدان من ئاماژەم پێکرد بە حەفتەیەك، بە دە رۆژ نوسخەکە تەوزیع دەکرێتە سەر ئەندامی پەرلەمان، بۆ ئەوەی بزانێت دەنگ بۆچی دەدات، ئەگەر بە دڵی نەبوو دەتوانێ دەنگی بۆ نەدا، لە پرۆژەکەدا هاتووە دەڵێ: هەموو تەئکید لەوە دەکاتەوە کە دەستوورە دائیمەکە بە ئیستیفتا دەبێ، دەڵێ: (يعد هذا الدستور نافذاً بعد مضي ٦٠ يوماً من تاريخ الموافقة عليه في الاستفتاء العام، ويتولى رئيس الاقليم نشر هذا الدستور في الجريدة الرسمية، خلال ١٠ ايام من تاريخ الموافقة عليه في الاستفتاء العام)، یەعنی مانای چی؟ یەعنی ئەو دەستوورە نابێتە دائیم، هەتا دەنگی بۆ نەدرێ، بەڵام ئەوەی کە دەڵێین کاتیەکە وەکو حوکمەکی، وەکو ماددەیەکی ئینتقالی موئەقەت بڵێم لە ئەحکامی خیتامیدا دانەندرێت، بۆ ئەوەی بێ دەستوور نەبین، ئەوەندەیە دەستوورەکە بە شێوەیەکی کاتی جێبەجێ دەکرێت و ئالیەتی گۆڕانکاریەکانیشی تێدا دیاری کراوە، ئێستا لێرەشدا لە ئەحکامی خیتامی مەجال هەیە ئەو جوملەیەی تیکرار بکەینەوە، بۆیە بیخوێننەوە تا بیخەینە دەنگدان تکایە.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

المادة السادسة: يعرض المشروع على الاستفتاء العام بعد مصادقة المجلس عليه باغلبية ثلثي اعضاءه.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

ئەوەی ئەصلەكە باشترە، (فيما لا يقل عن ثلثي اعضاءه) باشترە، يەعنى دوو لەسەر سێی ١١١، يەعنى دوو لەسەر سێی ١١١ەكە، مەقصەدی لێرەدا وايە، نەك (حضور) وازيحە، ئەگەر مصوتين بێ يەعنى حازر، ئێمە دەبێ وا بكەين ئەو رۆژە كەسێكى وا غائيب نەبێ، بۆ ئەوەی بەلای كەمی ئەگەر ١١١ نەبێت، ١٠٥و ئەوانە كەمتر نەبێت، پێنج، شەشێك غائيب بن مەعقولە، بەڵام زياتر نا، بۆ ئەوەی قوەت وەربگرى (اعضائه) باشترە، دوو لەسەر سێی ئەندامانی، كەمتر نەبێ لە دوو لەسەر سێی ئەندامانی، كاك كەرخی فەرموو.

بەڕێز كرخی نجم الدين نورالدين:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

خۆی نيصابی قانونی ئينعيقادی جەلسە هەيە، خۆ دوو لەسەر سێی حازر بوونی ئەعزايەكە وەردەگرێ، زۆر تەبيعيە.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

بۆ دەستوور جياوازە، ئەم ماددەيە بۆ دەستوور فەرقی هەيە، بۆ دەستوور ئاليەت ئێمە قانونەكە ناوی ئاليەتە، ئەو دەستوورە وەكو قانونێكی تر نييە، ئەو دەستوورە مەسئوليەتی هەموو ميللەتە، بۆيە هەموو ئەندامێكی پەرلەمان ئەو شروتەی هەيە دەبێ ئەو رۆژە حازر بێ، ئيلا ئەگەر سەبەبێكی قاهر هەبێت، نەخۆشيە، شتێكە، ئەوە مەوزوعێكی ترە، ئەگەر پێتان باشە بيخوێنەوە (ما لايقل عن ثلثي اعضائه)، بيخوێنەوە بۆ ئەوەی بيخەينە دەنگدان.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن.

المادة السادسة: يعرض المشروع على الاستفتاء العام بعد مصادقة المجلس عليه باغلبية ما لا يقل عن ثلثي اعضائه.

بەڕێز سەرۆكى ئەنجومەن:

ئەغلەبيەكەی ناوێ زيادە، (يعتبر المشروع مصادقاً عليه في المجلس بموافقة ما لا يقل عن ثلثي اعضاءه)، ئەصلەكەی باشترە، دەيخەمە دەنگدان، كێ لەگەڵدايە دەستى بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نييە دەستى بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بە كۆی دەنگ وەرگيرا، بۆ ماددەی دواتر تكايە.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەی حەوتەم:

حکومەتی هەرێمی کوردستان هەڵدەستێ بە چاپ کردنی ژمارەیەکی پێویست لە پرۆژەی دەستووری پەسند کراوی ئەنجومەن، ئەوسا بە هەردوو زمان و دەخرێتە بەردەستی گەل و لە راپرسیەکی گشتیدا کە ماوەکەی لە مێژووی پەسند کردنی لە لایەن ئەنجومەنەوە ئەو پەری لە شەش مانگ زیاتر نەبێ.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

المادة السابعة:

تقوم حكومة اقليم كوردستان بطبع اعداد كافية من المشروع المصادق عليه من المجلس بكلتا اللغتين و عرضها على الشعب في استفتاء عام، خلال مدة اقصاها ستة اشهر من تاريخ مصادقة المجلس عليه.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ماددەی حەوتەم: لیژنە پێشنیاز دەکات ئەم ماددەیە دووبارە بەم شێوەی خوارەوە دابرێژرێتەوە:

حکومەتی هەرێمی کوردستان لەسەریەتی ژمارەیەکی پێویست لە پرۆژەی دەستووری پەسند کراوی ئەنجومەن، بەو زمانانەی کە لە هەرێمدا قسەیان پێ دەکرێت (کوردی، عەرەبی، تورکمانی، سریانی) چاپ بکات، بۆ ئەوەی لەراپرسیەکی سەرتاسەریدا بیخاتە بەردەستی خەڵکی کوردستان کە لە ماوەیەکی گونجاودا ئەنجومەن دیاری دەکات. گۆڕانکارییەکە لێرەدایە ماوەکە وەلا درایە، ماوەکەی تێدا نەماوە، یەك، دوو: ئیلزام کراوە کە بە چوار زمان بێت، نەك بەدوو زمان، بە چوار زمان کە لە کوردستان قسەی پێ دەکرێ، کوردی و عەرەبی و تورکمانی و سریانی، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پرسیارێکم هەیە لەو صیاغەیەدا، ئەو دیاری کردنی رۆژی ئیستیفتائە ئیشی پەرلەمانە یان حکومەتە؟ مەفروزە ئیشی حکومەت بێت، ئێمە لێرە دەڵێین حکومەت تەبعی بکات و تەوزیعی بکات، ئیجرائاتی فەنی هەمووی حکومەت دەبێ بیکات، نابێ ئێمە بیکەین، رۆژی ئیستیفتائەکەش ئەوان تەقدیری دەکەن، ناحیەی ئەمنیە، ناحیەی فەنیاتە، کاك د.نوری فەرموو.

بەڕێز د.نوری جەمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من لەو باوەڕەدام کەوا ئەبێ بە تەنسیق بێت لە نێوان حکومەت و پەرلەمان و کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردن لە هەرێمی کوردستان، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

من پێم وایە ئەوە ئیشی حکومەتە، بەڵام (بالتنسيق مع اللجنة العليا)، (يحددها حكومة الاقليم بالتنسيق مع المفوضية العليا للانتخابات)، ئەوە باشترە، چونکە ئیشی پەرلەمان نییە، ئەوە بەو تەعدیلەی کە کردمان دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، تکایە بۆ ماددەی هەشت.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

بەشی سێیەم

حوکمە کۆتاییەکان

ماددەی هەشتەم:

دەستووری جێبەجێ کراو بە دەستووری هەمیشەیی دادەنرێت بۆ هەرێم، ئەگەر لە ڕاپرسی گشتیدا زۆرینەی دەنگدەران، دەنگیان بۆدا.

بەڕێز محمد صالح اسماعیل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

الفصل الثالث

الاحكام الختامية

المادة الثامنة:

يعتبر الدستور النافذ هو الدستور الدائم للاقليم اذا صوت لصالحه اغلبية المصوتين في الاستفتاء العام.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

لیژنەی یاسایی ئەوەتان هیچ تەعدیل کردووە؟

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەیەکی موزافمان دانایە بۆی، لیژنەی یاسایی ماددەیەکی زیادی داناوە لەجیاتی ماددەی هەشت، بەو شێوەی خوارەوە:

المادة الثامنة:

أ- على حكومة الاقليم وبالتنسيق مع المفوضية العليا المستقلة للانتخابات في الاقليم اعداد كافة المستلزمات الضرورية لانجاح عملية الاستفتاء العام على المشروع في الموعد المحدد.

ب- تقوم المفوضية العليا للانتخابات بالاشراف على عملية الاستفتاء العام في الاقليم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە دەکرا لە ماددەی پێشتر داخیلی بکەن، ئیزافەی بۆ بکەن، یەعنی ئێمە کە وتمان حکومەت تەحدید دەکات، حکومەتی دەتوانێ ئەو ئالیەتە دابنێ، مەبدەئەکەمان داناوە، حکومەت ڕۆژەکەی دادەنێ بە تەنسیق لەگەڵ مفەوەزیە، وەجهەی نەزەری خۆتان شەرح بکەن مەقصەدتان چیە؟

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئێمە پێمانوایە ئەو یاسایە، یاسایەکە ئالیەتە دەبێ ئەو شتە، ئەو ئالیەتە ئەو میکانیزمانە، ئەو شتانەی تێدا دیاری بکرێ، لێرەدا حکومەت ئیلزام بکرێت کە لەگەڵ مفەوەزیەی عولیا بە هەماهەنگی پێکەوە ماوەکان دیاری بکەن و، خۆشیان بۆ ئەوەی هەموو مەستەلزەماتی زەروری ئەوەی پێویستە بۆ سەرخستنی ئەو ئیستیفتا عامە، بۆ ئەوەی ئەو ڕاپرسیە سەرتاسەریە ئامادە بکەن، لە هەردوو لایەن، لە هەمان کاتدا ئێمە ئیلزامی مفەوەزیەی عولیا بکەین کە دەبێ سەرپەرشتی پرۆسەی ڕاپرسی سەرتاسەری بکات لە کوردستاندا، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کێ دەیەوێ قسە بکات؟ فەرموو کاك ئارام.

بەڕێز ئارام رسول مامند:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کۆمسیونی باڵای هەڵبژاردنەکان وەکو کۆمسیۆنێکی دیاری کراو، ئەرك و کاری دیارە کە سەرپەرشتی هەڵبژاردن و چۆنیەتی بەڕێوەچوون و دەست نیشان کردنی ئالیات و پێویستەکانی دەکات، پێم وابێ تەئکید کردنەوەی لێرە هیچ ئیزافەیەك نییە، بە دڵنیایشەوە کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردنەکان چ لە هەرێمی کوردستان، چ لە عێراق، هەموو تەنسیق و هەماهەنگیەکانی لەگەڵ حکومەتی هەرێم، یان لەگەڵ حکومەتی ناوەندە، بۆیە ئەوە بەڕاستی بەس دووبارە باسکردنەوەیەتی و لە خاڵی پێشووش ئیشارەتی پێدراوە ئەو هەماهەنگیە لەگەڵ کۆمسیۆنی باڵا دەکرێ، من پێم وایە ئەو ماددەیە زیادەیە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

سۆزان خان فەرموو.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

بەو خوایە وا سەریان لێ تێکداوم ئێستا من نازانم چیە مەوزوع، ئێستا ئێمە باسی ئەوەمان کرد لە ماددەکەی پێشوودا وتمان: (علی حکومة اقلیم کوردستان طبع) و ئەوە ئەکات، یەعنی خۆ ئامادە کردنەکە، باشە بۆ ئەوە بە ماددەیەکی جیاواز؟ ئەگەر بمانەوێت وەکو تەئکید بێ با هەر لەسەر ئەو ماددەیە دامان بنابایە، یەعنی وەکو چۆن باسی ئالیەت دەکەین، با لەیەك ماددەدا بوایە، بۆ لە دوو ماددەی جیاوازە؟ یان

ئەوەتا بیخەینەوە سەر ماددەکەی پێشووتر، یان بەخوا ئەگەر وەکو ماددەیەکی جیاواز بێ با هەر نەبێ، لابردرێ باشترە، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک حاتم فەرموو.

بەڕێز حاتم محمد جان حسن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

وەللا منیش هەر ئیشارەت بەوە ئەدەم، لە ماددەی سێیەمدا هاتووە دانانی میکانیزمی چۆنیەتی ئەوە، دوو: لە ماددەی حەوتەمیش هەر هاتووە کە حکومەت هەڵسێ بەو کارە، ئەم دوو برگەیە لە خوارەوە دایاننناوە وەکو ماددەیەکی جیاواز، وەکو ژمارە نۆ، ئەوە من بە زیادی دەزانم، نەبێ باشترە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک جەعفەر فەرموو.

بەڕێز جعفر مصطفى معروف:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەو ئیشە پارەیەکی زۆری ئەوێ، مەسەلەی ریفراندۆمەکە پارەیەکی زۆری ئەوێ، میزانیەکی بەقوەتی ئەوێ، ئەو میزانیە ئەگەر عێراق هاوکارمان نەکات، کوردستان ئەتوانێ بەتەنیا ئەو میزانیە تەئمین بکات بۆ ئەو کارە؟ سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاک سەردار فەرموو.

بەڕێز سەردار صباح بۆزۆ هەرکی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من زۆر بە پێویستی دەزانم کە ئەو ماددەیە هەبێت، بە تایبەتی لێرە کە ئاماژە بە مفەوەزیە عولیای هەڵبژاردن دەکات، لەبەر ئەوەی لە کوردستان ئێمە بەپێی قانونی هەڵبژاردن ئەو جیهەتەی کە ئیشراف دەکاتە سەر هەموو هەڵبژاردنەکانی کوردستان مفەوەزیەکە تایبەتمەندە بە هەرێمی کوردستان، کە دەبێت بە قانون تەنزیم بکرێ، تاکو ئێستا ئەو قانونەمان دەرنەکردیە بۆ دانانی مفەوەزیەکی هەڵبژاردن، ئینتیخابات لە هەرێمی کوردستان، بۆیە لێرە ئێمە دەبێ ئەو حەقە یاساییەی بدەینە جیهەتێك تاکو ئیشراف بکاتە سەر ئەو ئینتیخاباتە، ئەوە یەك، دوو: لەسەرەوە من تەنیا پێشنیاری ئەوەم هەیە لەسەرەوە لە کۆتایی فەقەرەی أ – لانجاح عملية الاستفتاء العام على المشروع، ئیشنیار دەکەم بکریتة للدستور، ئەگەر بڵێین ئەوە مەشروعە، هێشتا مەشروعە نەبوویتە دەستوور، کە دەڵێن الاستفتاء العام للدستور، واتە ئیستیفتایە بۆ دروست کردنی دەستوور، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك عومەر فەرموو.

بەڕێز عمر عبدالرحمن علی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

منیش هاوڕام لەگەڵ ئەو ڕەئیەی کاك سەرداری برادەرم، لەبەر ئەوەی هێشتا قانونی مفەوەزیەی عولیای ئینتیخاباتی کوردستان دەرنەکراوە، من پێم وایە مانەوەی ئەوە زەروریە لێرە، هەرچەند لە ماددەکەی پێشووتردا باسمان لەوە کرد، کە حکومەت بە تەنسیق ئەو ئالیەتەی تەبع کردن بەو لوغاتەنە بکات، لەگەڵ هەیئەی عولیای ئینتیخابات بە هەماهەنگی هەردووکیان بتوانن ئیشراف ئەو عەملیاتە بکات، لەبەر ئەوە من پێم وایە بۆ ئەم مەرحەلەیە پێویستە ئەو ماددەیە لە شوێنی خۆیدا بمێنێتەوە و، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

کاك کەرخی فەرموو.

بەڕێز کرخی نجم الدین نورالدین:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

من ئەو شتەی بە زیاد دەزانم لێرە، لەبەر ئەوەی ئێمە هەموو یاسایەك کە لە پەرلەمان دەردەچێ، حکومەت جێبەجێی دەکات، ئەوە پرۆژە یاسایەکە، یەعنی هیچ یاسامان هەیە ئێمە لێرە کە حکومەت جێبەجێی نەکات؟، ئێمە ئەصڵەن یاساکان بۆ حکومەت دەنێرین بۆ مەبەستی جێبەجێ کردنی، باشە لێرە ئێمە کە پێشتری لە یەك، دوو جێیان نووسیتمان کە ئەو شتە حکومەت بە تەنسیق لەگەڵ هەیئەی عولیای مفەوەزیە ئەو ئیشە دەکات، با شتێك وەکو یاسایەکانی تر زیاد بکرێ بۆی لە کۆتاییدا، (علی حکومة الاقلیم تنفیذ بنود احکام هذا القانون)، تەواو، ئەوە زیادە و دووبارە دەبێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

زۆر سوپاس، ئێستا هەشت کەس قسەی کرد، فەرموو دکتۆر.

بەڕێز د.نوری جمیل تاڵەبانی:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

کۆمسیۆنی باڵای هەڵبژاردن لە هەرێمی کوردستان وجودی هەیە و چەند ساڵە کار دەکات بەپێی قانونێك کەوا لە لایەن ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراقەوە پەسند کراوە، ئێمە کاتی خۆی لێرە هەندێ پێشنیازمان پێشکەش کرد بە نوێنەرانی کورد لەناو ئەنجومەنی نوێنەرانی عێراق بەهۆی ئەوە لەو قانونەدا دابڕێژرێ، بەداخەوە سەرنەکەوتن بە هۆی ئەوانەی کە ئێمە داوامان کرد لەوێدا بینووسین، لەبەر ئەوە پێویست ناکات کەوا ئێمە قانونێکی تایبەتی بۆ کۆمسیۆن بۆ هەرێمی کوردستان لێرەدا پەسند بکرێت، سوپاس.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوە ڕاستە، کۆمسیۆن لێرە هەیە و لە پرۆژەی دەستووریشدا هەیە تا دادەمەزرێت، ئەگەر دامەزرا ئەو مانایە مەقصەدمان ئەوەیە، ئەگەر دانەمەزرا ئەوە ئێستا پێی هەڵدەستێ، ئێستا دوو ڕەئی هەیە، ڕەئیەك هەیە دەڵێ ئەو ماددەیە زیادە، کاك ئارام و کاك حاتەم و خاتوو سۆزان خان و کاك کەرخی وایان گوت، گوتم تاحەدێك، ڕەئیەکی تریش هەیە دەڵێ پێویستە، کاك سەردارە، کاك عومەرەو لیژنەی یاسایشە، ئەو موقتەرحی تازە کە دەڵێ ئەوە زیادە، تازەترە، کێ پێیوایە ئەو ماددەیە زیادە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، دیارە ئەقەلیەتە، کێ پێیوایە زەرووریە بمێنێتەوە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، باشە ئەوە دەنگتان بۆ دا، جاری وا هەیە صیغەکەی ئەوەی وەکو کاك سەردار وتی، دەڵێ: پێی ناوێ بنووسرێ مەشروع یەکسەر بڵێ دەستوور، (الاستفتاء العام على الدستور)، یەعنی خۆی ئەگەر مەشروعیش بمێنێتەوە تا دەنگەکە نەدرێت هەر مەشروعە، کە دەنگەکە درا ئەو وەختی دەبێتە دەستوور، بەڵام دەبێت لە ناحیەی نەفسی، (الاستفتاء العام للدستور)، (الاستفتاء العام) باشە عەیبی نییە، باشە بەو گۆڕانکاریەی کە کاك سەردار ئیقتیراحی کرد، مەشروعەکە بووە للدستور، ماددەکە دەخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە؟ زۆر سوپاس، بەزۆرینەی دەنگ وەرگیرا، ماددەی دواتر تکایە.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی نۆیەم:

لیژنە بە پیادە کار (قائیم) دادەنرێت تا ئەو ڕۆژەی گەل ڕەزامەندی لەسەر دەستوورەکە دەدات و دوای بڵاو کردنەوەکەشی لە ڕۆژنامەی فەرمیدا لیژنەکە هەڵدەوەشێتەوە.

بەڕێز محمد صالح اسماعيل:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

المادة التاسعة:

تعتبر اللجنة قائمة لغاية مصادقة الشعب على الدستور ومنحلة على اثر نشره في الجريدة الرسمية.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

وەللاهی کاك کەریم پێش ئەوە هین بخوێنیەوە، من پێم وایە ئەو ماددەیە زیادە و باسمان کرد، باسکرا، لەبەر ئەوەی ئەو ماددەیە زیادە و دەیخەمە دەنگەوە بۆ ئیلغا کردنی، کاکە لەوێ لە دەستوور باسی کردووە، (يعرض المشروع للاستفتاء العام بعد مصادقة المجلس باغلبية ثلثي اعضاءه)، عەینی شت دەگرێتەوە، فەرموو.

بەڕێز كريم بحرى عبدالله:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوەی دی: (باغلبية ثلثي اعضاء البرلمان) بوو ، ئەوە باغلبيه المصوتين، لە شەعب، خەڵك ئەغلەبيەتی مصوەتينە، باشە لە نيوەی كەمتر لە شەعب دەنگی بۆدا، كەواتە دەنگ نايێ و ئيستيفتائەكە سەركەوتوو نەبوو، لێرەدا باس لە مصوتين لەگەڵ شەعبە، نەك پەرلەمان، زۆر سوپاس.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن

كاكە ئەوە لە پرۆژەی دەستوورەكەدا ئەو ماددەيە هەيە، دەڵێ: ئەگەر ئەغلەبيەتی خەڵك دەنگی بۆدا ئيعتيبار دەكرێ، ئەوە ئاليەتی دەنگدانە بۆ دەستوور، ئەوە زيادە، دەيخەمە دەنگەوە كێ لەگەڵدايە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نييە بۆ ئيلغای ئەو ماددەيە دەستی بەرز بكاتەوە؟ كێ لەگەڵ ئەوەيە ئيلغا نەكرێ دەستی بەرز بكاتەوە؟ پێمان وايە ئەو ماددەيە زيادە، كێ لەگەڵ ئەوەيە كە ئەو ماددەيە زيادە دەستی بڵند بكات تكايە، فەرموون، كێ لەگەڵ ئيلغا نييە؟ بەزۆرينەی دەنگ وەرگيرا، بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی دەيەم:

ئەنجومەنی وەزيران بۆی هەيە ڕێنمايی پێويست دەربكات بۆ ئاسانكاری جێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم ياسايە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

باشە خۆ من ئەوەم نەديبوو، ليژنەكە خۆی ئيقتيراحی كرديە ئەوە ئيلغا بكرێت، باشە ماددەی دە دەڵێين هيچ مولاحەزەمان نييە، بيخوێننەوە تكايە.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی دەيەم:

ئەنجومەنی وەزيران بۆی هەيە ڕێنمايی پێويست دەربكات بۆ ئاسانكاری جێبەجێ كردنی حوكمەكانی ئەم ياسايە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

بەهەر حاڵ دەيخەمە دەنگەوە، كێ لەگەڵدايە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، كێ لەگەڵدا نييە دەستی بەرز بكاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەكۆی دەنگ ئەو ماددەيە وەرگيرا، تكايە بۆ ماددەی يازدە.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ماددەی یازدەم:

لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەكانە، حوكمەكانی ئەم یاسایە جێبەجێ بكەن.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

فەرمووو سۆزان خان.

بەڕێز سۆزان شهاب نوری:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

نالێم، بەخوا سەریان لێ شێواندین، ماددەی نۆیەمیان داناوە، (يعد المشروع دستوراً دائماً للاقليم) بعد، ئێوە لێرەشدا ماددەی نۆ جارێكی تر وتووتانە: (تعتبر اللجنة قائمة)، ئێستا كاممان ئیلغا كرد؟ نۆی مەشروعەكە یان نۆی قەراری تەقریرەكەی ئێوە؟ نا بەڕێز سەرۆكی پەرلەمان جەنابت كە خستتە دەنگدانەوە، نەتووت كامیان ئیلغایە، من بەهەموو هینەكی خۆمەوە وام زانیوە ماددەی نۆیەمی تەقریرەكەی ئەوانە ئیلغا كردۆتەوە، لێرە سەیر دەكەم ماددەی نۆیەم جارێكی تر باسی لیژنەكەی نووسینەوەی دەستوور دەكات.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ماددەی نۆ نووسرابوو: (تعتبر اللجنة قائمة لغاية مصادقة الشعب على الدستور ومنحلة على اثر نشره في الجريدة)، ئەوە نا وەڵلا دەنگمان نەداوە بۆ ئیلغای، ئەوە قسەكەی سۆزان خان راستە، ئەو ماددەیەی كە موقتەرەحێكی تازە بوو لە لایەن لیژنەی دەستووریەوە، پشتگیری لێ كرابوو، تەعدیل كرابوو، نەك تازە بوو، ماددەی هەشت بوو لە ئەصڵی مەشروعەكە، (يعتبر الدستور النافذ هو الدستور الدائم للاقليم اذا صوت لصالحه اغلبية المصوتين في الاستفتاء العام)، ئەوە دەنگمان دا بۆ ئیلغای، ماددەی هەشتمان ئیلغا كرد بە دەنگدان، ماددەی نۆ، نەمان خوێندەوە، راست دەكات، ماددەی نۆ بخوێننەوە تكایە لەگەڵ ڕەئی خۆتان لەسەری.

بەڕێز طارق محمد سعيد جامباز:

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن.

ئەوە دووەم جار دەیخوێنمەوە: خوێندیتمەوەو لە تەسجیل هەیە: لیژنە بە پیادە كار قائیم دادەنرێت تا ئەو ڕۆژەی گەل ڕەزامەندی لەسەر دەستوورەكە دەدات و دوای بڵاو كردنەوەكەشی لە ڕۆژنامەی فەرمیدا لێژنەكە هەڵدەوەشێتەوە.

بەڕێز سەرۆكی ئەنجومەن:

ئەوە ڕەنگە وا تێگەیشتوون كە موقتەرەحەو پێشتر ئیلغا بكرێت، نا ئەوە راست دەكەی، ڕەئی لیژنەی چیە لەسەری؟

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئیلتیباسەکە لێرە دروست بوو، لە خاڵی دە، لیژنە پێشنیاز دەکات بە دووبارە دارشتنەوەی ماددەی هەشتەم، لە ئەصڵی پرۆژەکەدا کە بوو بە ماددەی نۆیەم، ئێوە لێرە دەنگی لەسەر درا لە زنجیرەی نۆی ماددەکاندا، بەم شێوەی خوارەوە کە لە لایەن زۆرینە دەنگی هێنا کە ئیلغا بووە.

یازدە: لیژنە پێشنیار دەکات بۆ هەڵوەشاندنەوەی ماددەی نۆ لە ئەصڵێ پرۆژەکەدا، نەك لە ئیقتیراحی ئێمە، لەبەر ئەوەی هیچ لە باسەکە ناگۆڕێ.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە، ئیلتیباسەکە لەوەدا بووە، مەبەستی لیژنەی یاسایی ئیلغا کردنی ماددەی نۆ لە ئەصڵی پرۆژەکە، کە دەڵێ: (تعتبر اللجنة قائمة لغاية مصادقة الشعب على الدستور ومنحلة على اثر نشره في الجريدة الرسمية)، شەرحی بکە بۆ دەتانەوێ ئیلغا بێتەوە؟

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لەبەر ئەوەی هیچ لە باسەکە ناگۆڕێت، تەحصیل حاصلە، یەعنی ئەگەر باسیشی لێ نەکەی بە بڕیاری پەرلەمان نەبێ ئەو لیژنەیە هەڵناوەشێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

باشە ئەو موقتەرەحەی لیژنەی یاسایی، ئەگەر کەس قسەی لەسەر نییە، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵیتی ئیلغا بکرێت ماددەی نۆ لە ئەصڵی پرۆژەکە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ماددەی نۆ لە ئەصڵی مەشروعەکە ئیلغا کرا، ماددەی هەشتیش موقتەرەحی هین بوو و ئەویشتان ئیلغا کرد، دەنگتان بۆ دا، ماددەی دواتر دەنگتان بۆدا، (على مجلس الوزراء) ئەوە دەنگتان بۆدا، ئێستا دەکاتە ١١ لە ئەصڵی مەشروع، فەرموو.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی یازدەم:

لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوەندیدارەکانە، حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش رۆتینە و دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، ماددەی دوازدە لە ئەصڵی مەشروع.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی دوازدەم:

فەرمانی هەرێمی دەردەچێ بۆ دەرچوواندنی دەستوورو بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمیدا.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنە پێشنیاز دەکات بە هەڵوەشاندنەوەی ماددەی ١٢ لە ئەصڵی پرۆژەکەدا، کە پێویستی پێ ناکات، لێرە بوویتە ماددەی ١١.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ڕاستە ئەوە جێی ئێرە نییە، جێی لە پرۆژەکەیە، پاشی ئیستیفتا ئەبێ مەرسومی پێ دەربچێت، ئەو ماددەیە بۆ ئیلغا کردنی لەسەر داوای لیژنەی یاسایی، دەیخەمە دەنگەوە، کێ لەگەڵ ئەوەیە ئیلغا بکرێت دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە؟ زۆر سوپاس، بە کۆی دەنگ ئەوەش ئیلغا دەکرێتەوە، ماددەی دواتر.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی سێزدەم: دەستوورەکە دەبێتە دەستوورێکی هەمیشەیی و جێبەجێکراو دوای ٩٠ ڕۆژ لە دوای دەرچوواندن و بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی فەرمیدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش هەیە لە پرۆژەکە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

لیژنە پێشنیاز دەکات بە هەڵوەشاندنەوەی ماددەی ١٣ لە ئەصڵی پرۆژەکەدا، لەبەر ئەوەی بابەتەکە لە ماددەکانی دەستووردا چارەسەر کراوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەویش وەکو ئەوەی تر دەیخەمە دەنگەوە بۆ ئیلغا کردنی ئەو ماددەیە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، تکایە بۆ ماددەی دواتر.

بەڕێز طارق محمد سعید جامباز:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ماددەی چواردەم: حوکمەکانی ئەم یاسایە لە مێژووی دەرچوواندنیەوە جێبەجێ دەکرێ و لە ڕۆژنامەی فەرمی وەقائیعی کوردستان بڵاو دەکرێتەوە.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەوەش ماددەیەکی تەبیعیە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵیدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ ئەوەش وەرگیرا، هۆکاری دەرچوواندنی ئەم یاسایە.

بەڕێز کریم بحری عبدالله:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

هۆیەکانی دەرکردنی ئەو یاسایە

دانان بە سیستەمی فیدراڵی لە دەستووری عێراقدا، ئەنجومەنی نیشتمانیی کوردستان-عێراق پێی وەرگرتووە، بەپێی بڕیاری ژمارە ٢٢ لە بەرواری ١٩٩٢/١٠/٤ دەرچووە، بۆ پیادە کردنی حوکمەکانی لە ماددەی ١٢٠ی دەستووری عێراقدا هاتووە کە بەو پێیە ماف بە هەر هەرێمێکی عێراقی فیدراڵ دەدات، کە دەستووری تایبەتی خۆی هەبێ بۆ پڕکردنەوەی بۆشایی دەستووری لە هەرێمی کوردستان، هەروەها بۆ پەسند کردنی ئەم دەستوورە کە پێویستی بە میکانیزمێك هەیە بۆ پیادە کردنی بەپێی ڕێ و شوێنەکان، بۆیە ئەم یاسایە داندرا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئەگەر ئیجازەم بدەن، دەیخەمە دەنگەوە، بەڵێ کاك شەوقی فەرموو.

بەڕێز شوقی حسین ابراهیم:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

ئەوە لێرە دەڵێ (ان اقرار النظام الفدرالي في دستور جمهورية العراق، الذي تبناه المجلس الوطني لكوردستان_العراق بقراره المرقم (٢٢) في ٤/١٠/ ١٩٩٢)، یەعنی تەبەنیەکەی زۆر پێشی ئیقرارەکەیە، یەعنی ئەوە نازانم چۆن دەگونجێ لەگەڵ یەکتری یان نا؟، پرسیاریشە لەهەمان کاتدا.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

نا وازیحە کاك شەوقی ، دەڵێ: ئیقرار کردنی ئەو نیزامە فیدراڵیە لە هەرێمی کوردستان، لە دەستووری جمهوریەی عێراقدا، پەرلەمانی کوردستان بە قەراری ساڵی ٩٢ هینی کردووە، تەواو هاتیە، کاك رفعت فەرموو.

بەڕێز محمد رفعت عبدالرحمن:

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن.

جەنابت فەرمووت کەوا لێرە شوێنێك دەکەینەوە بۆ هینی کاتی و دائیمیەکەی دەستوور، جا نازانم.

بەڕێز سەرۆکی ئەنجومەن:

ئاماژەمان پێکرد لە شوێنەکە، نازانم من پێموایە لێرە جێی نابێتەوە، لە ئەحکامی خیتامی پرۆژەکە ماددەیەك دەبێ دابنێین، بڵێین: ئەو هینە بە کاتی جێبەجێ دەکرێ، چونکە ئەو وەختی کە دەنگمان بۆدا لەوێ دایدەنێین، چونکە ئەوە کاتیە، ئەوە ئیشی ئەومیە هەر ئەوەندەیە، لە پرۆژەکەدا کە چوو ئەوەی لەوێ

دادەنێین، دەیخەمە دەنگەوە بە هۆکاریەکانیەوە، کێ لەگەڵدایە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، کێ لەگەڵدا نییە دەستی بەرز بکاتەوە؟ زۆر سوپاس، بەکۆی دەنگ وەرگیرا، زۆر سوپاستان دەکەم، ماندوو بوون ئیتر پێش ئەوەی تەواو بێت، دوو خاڵمان هەیە، ئەگەر تاقەتتان هەیە تەواوی دەکەین، ئەگەر تاقەتیشتان نییە سبەینێ، ئەگەر بەیانی بێت سەعات ١١ پەرلەمانتاران تەواو دەبێت، ئەوەی تریش دەخەینە حەفتەیەکی تر، باشە با دوو شەممە بێت سەعات ١٠,٣٠ بێت، کۆتایی بە دانیشتنەکەمان دێنین، زۆر سوپاس.

عونی کمال بزاز
سکرتێری ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان – عێراق
بەوەکالەت

محمد قادر عبدالله(د.کمال کەرکووکی)
جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان – عێراق

عدنان رشاد مفتی
سەرۆکی ئەنجومەنی نیشتمانیی
کوردستان – عێراق